

GRANICE PODMORSKIH PROSTORA JADRANSKIH DRŽAVA

Dr. sc. MARINA VOKIĆ ŽUŽUL*
VALERIJA FILIPOVIĆ, mag. ing. geod. et geoinfo.**

UDK 502.51(262.3)
341.221/2(497.12:497.13: 497.15:
497.16:496.5:450)
Izvorni znanstveni članak
Primljeno: 17.2.2015.
Prihvaćeno za tisak: 15.4.2015.

U ovome radu analiziraju se sve dosada utvrđene granice jadranskog podmorja kao i one koje tak valja utvrditi, posebice u svjetlu novih istraživanja njegovih prirodnih bogatstava. Uz Hrvatsku i Italiju, koje dijele najveći dio morskog dna i podzemlja u Jadranu, pravo na epikontinentski pojas imaju i Crna Gora te Albanija. Dvije jadranske države s kratkim obalama – Bosna i Hercegovina te Slovenija, države su u nepovoljnome geografskom položaju koje ne mogu imati epikontinentski pojas kao prirodni produžetak svoga kopnenog područja. Podmorski prostori tih država završavaju stoga na vanjskoj granici njihovih teritorijalnih mora. Osim razmatranja tih granica i sporazumno utvrđenih granica epikontinentskih pojaseva, autorice se kritički osvrću i na jednostrane akte Slovenije o proglašenju njezinoga epikontinentskog pojasa iz 2005. godine kao potpuno pravno neutemeljene akte.

U središtu pozornosti ovoga rada je razmatranje granice koja dijeli podmorske prostore Hrvatske i Italije kao buduće granice dviju država i nad morskim dnom. Ta bi granična crta, u skladu s Konvencijom UN-a o pravu mora, trebala postati – jedinstvena morska granica njihovih epikontinentskih i gospodarskih pojaseva (odnosno ekološke zone Italije i zaštićenoga ekološko-ribolovnog pojasa Republike Hrvatske). Takva višefunkcionalna jedinstvena granična crta u najboljem je interesu pravne sigurnosti u svim načinima korištenja mora, a u međunarodnoj sudskoj i arbitražnoj praksi posljednjih desetljeća u potpunosti je zamijenila povlačenje različitih crta razgraničenja za više pojaseva u istome morskom prostoru.

S obzirom na rezultate nedavno provedenih istraživanja potencijalnih nalazišta nafte i plina u južnom Jadranu, u radu se upozorava i na potrebu što skorijeg povlačenja crte bočnog razgraničenja epikontinentskih pojaseva Hrvatske i Crne Gore. Autorice analiziraju moguće pravce te nove granice, uzimajući u obzir znatno odstupanje od ekvidistancije privremene crte razgraničenja određene Protokolom o privremenom režimu uz južnu granicu između dviju država 2002. godine.

Ključne riječi: *morsko dno i podzemlje; teritorijalno more; epikontinentski pojas; razgraničenje; države u nepovoljnome geografskom položaju; jedinstvena morska granica; Jadransko more.*

* Dr. sc. Marina Vokić Žužul, znanstvena suradnica, Jadranski zavod Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Augusta Šenoa 4, 10000 Zagreb, e-mail: mvz@hazu.hr

** Valerija Filipović, mag. ing. geod. et geoinfo., glavna redaktorica pomorskih karata, Kartografski odjel Hrvatskog hidrografskog instituta u Splitu, Zrinsko-Frankopanska 161, 21000 Split; e-mail: valerija.filipovic@hhi.hr

1. UVOD

Nedavno pokrenuti projekti istraživanja i eksploatacije ugljikovodika u podmorju¹ ispred istočnih obala Jadrana, ukazali su na važnost razgraničenja prostora morskoga dna i podzemlja između država na njegovim obalama.² Konvencija UN-a o pravu mora iz 1982. razlikuje morsko dno i podzemlje obalnih država koje je pod njihovim punim suverenitetom – u granicama njihovih unutarnjih morskih voda i teritorijalnog mora, od morskoga dna i podzemlja epikontinentškoga i gospodarskoga pojasa, u kojima obalne države ostvaruju važna suverena prava, prvenstveno istraživanja i iskorištavanja prirodnih bogatstava.³

Iako je prvi bilateralni sporazum o razgraničenju epikontinentških pojaseva u Sredozemlju zaključen upravo između jadranskih država – Vlade bivše Jugoslavije i Talijanske Republike još 1968. godine,⁴ dakle još u ranoj etapi suvremenoga morskog razgraničenja, političke promjene početkom devedesetih godina prošlog stoljeća znatno su utjecale na sustav granica u Jadranu.⁵ Povećan broj obalnih država otvorio je nova pitanja razgraničenja koja su znatnim dijelom ostala otvorena do danas, među njima i neutvrđene granice podmorskih prostora između zemalja čije obale međusobno graniče.

Iako između Republike Hrvatske i Crne Gore još nije utvrđena bočna crta razgraničenja njihovih epikontinentških pojaseva, a između njihovih teritorijalnih mora određena je samo privremena granica,⁶ obje države objavile su natje-

¹ U hrvatskoj pravnoj literaturi riječ *podmorje* upotrebljava se kao sinonim za *morsko dno* i *podzemlje*. D. RUDOLF, *Enciklopedijski rječnik međunarodnog prava mora*, Zagreb 2012., str. 561.

² Vlada Republike Hrvatske dodijelila je dozvole za istraživanje i eksploataciju ugljikovodika tvrtkama Marathon Oil, OMV, ENI, Medoiligas i Ina za deset istražnih prostora u hrvatskome dijelu Jadrana. Za eksploataciju nafte i plina u podmorju Crne Gore tri su konzorcija dostavila ponude, među njima i britanski Mediterranean Oil and Gas. Kompanija Shell nedavno je objavila da je u Albaniji pronašla nalazište od 200 milijuna barela nafte. (Hina i <http://www.mvep.hr/hr/trazi/?q=crnagora&p=7>)

³ U skladu s člancima 2., 56., 76. i 77. Konvencije iz 1982. (*Narodne novine – Međunarodni ugovori*, br. 9/2000)

⁴ Sporazum o razgraničenju epikontinentških pojaseva između bivše Jugoslavije i Talijanske Republike zaključen je u Rimu 8. siječnja 1968. Stupio na snagu 21. siječnja 1970., a temeljem pravila iz članaka 11. i 12. Bečke konvencije o sukcesiji država u pogledu međunarodnih ugovora danas obvezuje države slijednice bivše Jugoslavije koje su stekle pravo na epikontinentški pojas – Hrvatsku i Crnu Goru. Tekst Sporazuma vidi: *Službeni list SFRJ, Međunarodni ugovori i drugi sporazumi*, br. 28/1970.

⁵ Od Drugoga svjetskog rata do političkih promjena 1990-ih, obalu Jadranskoga mora dijelile su tri države – bivša Jugoslavija (56%), Italija (33%) i Albanija (11%). Vidi: M. KLEMENČIĆ, D. TOPALLOVIĆ, *Morske granice u Jadranskom moru*, *Geoadria* 14/2, 2009., str. 312.

⁶ U skladu s *Protokolom između vlade Republike Hrvatske i Savezne vlade Savezne Republike Jugoslavije o privremenoj režimu uz južnu granicu između dviju država* koji je potpisan 10. prosinca 2002. Protokol je stupio na snagu danom potpisivanja, a Crna Gora ga je naslijedila nakon što je 3. lipnja 2006. proglašila samostalnost.

čaje za istraživanje i eksploataciju nafte i plina u podmorju. Odmah nakon što je Vlada Republike Hrvatske 2. travnja 2014. objavila *Prvo javno nadmetanje za izdavanje dozvola za istraživanje i eksploataciju ugljikovodika na Jadranu*,⁷ prosvjedovale su Crna Gora i Slovenija nezadovoljne kartama koje su predstavljene budućim koncesionarima, jer je njima navodno "Hrvatska jednostrano prejudicirala granice na moru".⁸

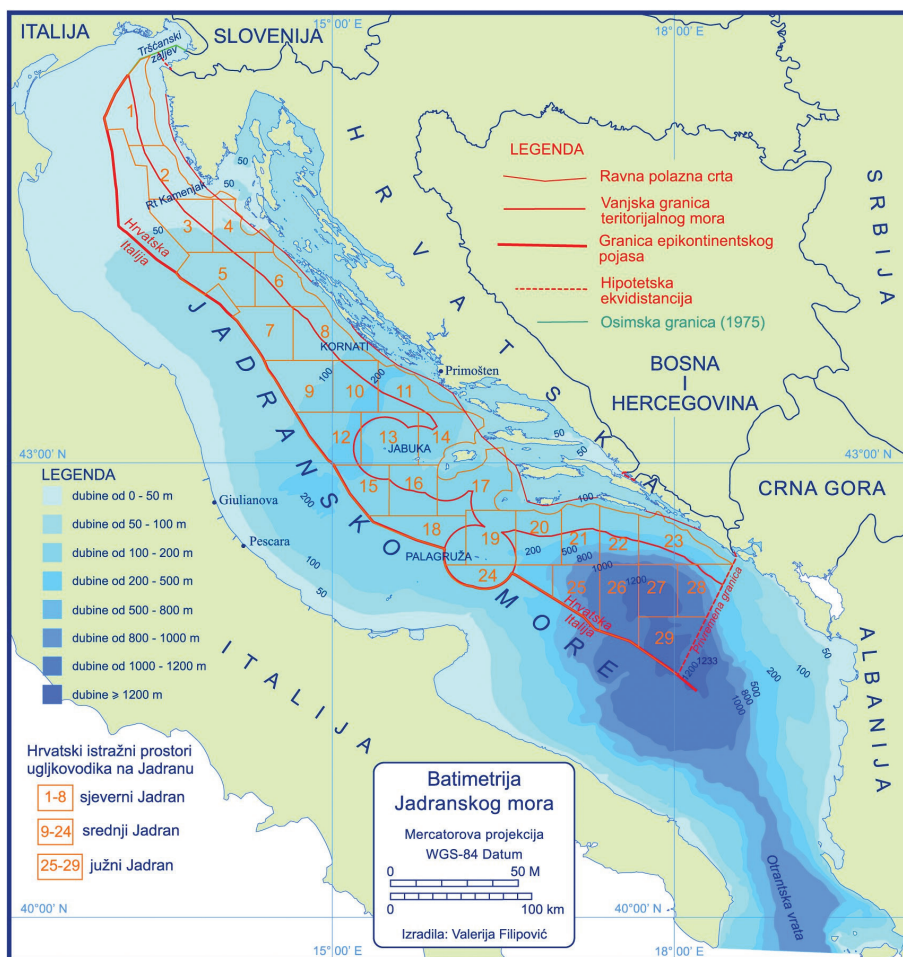
Na karti 1. prikazan je položaj 29 istražnih prostora čije su koordinate definirane spomenutim natječajem Vlade Republike Hrvatske. Površina svakog od tih prostora je između 1.000 i 1.600 četvornih kilometara. U Sjevernom Jadranu ih je osam, a njihova je dubina do 100 metara. U Srednjem i Južnom Jadranu je 21 istražni prostor, od kojih se pet nalazi u područjima dubljim od 1000 metara, gdje su istraživanja i bušenja znatno dugotrajnija i skuplja. Crna Gora je prosvjedovala zbog tri najjužnija istražna prostora – 27, 28 i 29 (za koja stručnjaci procjenjuju da imaju izniman potencijal), jer je tu navodno Hrvatska zahvatila oko 1 500 četvornih kilometara koji joj ne pripadaju. Najsjeverniji istražni prostor – 1, s površinom od oko tisuću četvornih kilometara područje je prigovora Slovenije, iako je taj prostor u cijelosti smješten unutar granica teritorijalnog mora i epikontinentskog pojasa Republike Hrvatske.

Zbog takvih stajališta nužno je stjecanje cjelovite slike granica jadranskog podmorja, koju prvenstveno valja sagledati kroz prizmu primjene odredbi Konvencije UN-a o pravu mora u praksi država koje to more okružuju. Potpuna neutemeljenost prigovora Crne Gore i Slovenije, koja će se detaljno razmatrati na stranicama koje slijede, jasno proizlazi i iz ovdje priloženoga kartografskog prikaza hrvatskih istražnih prostora. S obzirom na njihov smještaj, razvidno je da je Hrvatska spomenutim natječajem u potpunosti poštivala i privremenu leteralnu granicu na moru između Hrvatske i Slovenije sukladno pravilima međunarodnoga prava, kao i privremenu granicu s Crnom Gorom određenu Protokolom o privremenom režimu uz južnu granicu između dviju država iz 2002. godine.⁹

⁷ Odluka o sadržaju i uvjetima javnog nadmetanja za izdavanje dozvola za istraživanje i eksploataciju ugljikovodika na Jadranu i kriterijima za odabir najpovoljnijeg ponuditelja (*Narodne novine*, br. 40/2014), donijeta je na temelju članka 15(4). Zakona o istraživanju i eksploataciji ugljikovodika (*Narodne novine*, br. 94/2013 i 14/2014).

⁸ Brojni mediji prenijeli su sadržaj prosvjednih nota Slovenije i Crne Gore http://www.siol.net/novice/gospodarstvo/2014/11/jadran_nafta_crpanje.aspx; <http://www.index.hr/vijesti/clanak/sluzbeni-prigovor-crne-gore-hrvatskekarte-prejudiciraju-granicu-kod-prevlake/738047.aspx>; <http://www.vesti-online.com/Vesti/Ex-YU/393861/Crna-Gora-trazi-od-Hrvatske-dogovor-na-moru>

⁹ Iako je ta privremena granica povučena na način koji je nepovoljan za Hrvatsku, o čemu više *infra*, 3.2. i 3.3.

Karta 1. Istražni prostori ugljikovodika u hrvatskome dijelu Jadrana¹⁰

A upravo je Vlada Crne Gore još 3. ožujka 2011. godine, donoseći *Odluku o određivanju blokova za istraživanje ugljovodonika*¹¹ u svome podmorju, odstupila od odredbi tog protokola, ne poštujući ni privremenu granicu ni međunarodno pravo. Prema dokumentaciji priloženoj toj odluci, Crna Gora je određujući istražne blokove znatno povećala svoje podmorske prostore i u teritorijalnome moru i u epikontinentskom pojasu, u ukupnoj površini od čak 2 020 četvornih kilometara.¹²

¹⁰ Batimetrijski podaci preuzeti su s informativne karte B100 Jadransko more, izdanje Hrvatskoga hidrografskog instituta iz 1994. godine.

¹¹ *Službeni list Crne Gore*, br. 17/2011 od 28.3.2011.

¹² Vidi prikaz koordinata istražnih i proizvodnih blokova priložen uz Odluku Vlade Crne Gore od 3. ožujka 2011., *infra*, 3.3

U analizama koje slijede nastoji se stoga dati odgovore na pitanja: – Koji podmorski prostori u skladu s međunarodnim pravom mogu pripadati Crnoj Gori, a koji Sloveniji? – Kako je danas podijeljeno 138 595 četvornih kilometara morskoga dna i podzemlja u Jadranu? – Koje su granice konačno definirane, a koje tek treba utvrditi?

Cilj ovoga izlaganja je, dakle, omogućiti jasan uvid u današnje granice podmorskih prostora ispred obala svih država koje Jadran okružuju, što je od posebne važnosti zbog novih aktivnosti istraživanja i eksploatacije ugljikovodika, koje bi u nekima od njih uskoro trebale započeti. Valja napomenuti da se uz Italiju, Sloveniju, Hrvatsku, Bosnu i Hercegovinu, Crnu Goru i Albaniju, u jadranske obalne države ponekad ubraja i Grčka, zahvaljujući malom dijelu otoka Krfa, kojega u najsjevernijem dijelu oplakuje Jadransko more. Budući da Grčka nema kopnenih obala u Jadranu, analizama u ovome radu nisu obuhvaćeni podmorski prostori te države.

Ostalih šest država koje imaju izlaz na Jadransko more s različitim udjelom participiraju u podjeli njegovih podmorskih prostora, ovisno o geografskom položaju kopnenog dijela njihovoga državnog područja i duljini njihove obale. Uz Hrvatsku i Italiju, koje imaju najdulje obalne crte i dijele najveći dio jadranskoga morskog dna i podzemlja, epikontinentski pojas u nastavku teritorijalnog mora imaju još i Crna Gora te Albanija.

U svrhu jasnijeg sagledavanja problema vezanih uz njihovo razgraničenje, na stranicama koje slijede odvojeno se razmatraju granice morskoga dna i podzemlja onih država koje imaju epikontinentski pojas od onih koje taj pojas ne mogu imati kao prirodni produžetak svoga kopnenog područja. Dakle, pitanja vezana uz podmorske prostore dviju jadranskih država u nepovoljnome geografskom položaju – Bosne i Hercegovine te Slovenije, rasvjetljavaju se u posebnom dijelu rada. S obzirom na značaj koji geografsko okruženje ima u određivanju granica morskih i podmorskih prostora, polazna točka istraživanja kratki je prikaz temeljnih geografskih obilježja Jadranskoga mora i država na njegovim obalama.

2. GEOGRAFSKI OKVIRI MORSKIH I PODMORSKIH PROSTORA U JADRANU

Duboko usječeno u europsko kopno, poluzatvoreno, relativno plitko i usko Jadransko more proteže se između Maranske lagune na sjeverozapadu i Otrantskih vrata na jugoistoku, zauzimajući površinu od 138 595 četvornih kilometara, što je 4,6% površine Sredozemnog mora. Njegova južna granica, koja uključuje Otrantska vrata, u cijelosti ide spojnicom rt Santa Maria di Leuca u Italiji – sjeverna obala grčkoga otoka Krfa – ušće rijeke Butrintit u Albaniji. Uzdužna os mjerena od ušća te rijeke do Porto di Lido pokraj Venecije iznosi 475 milja, a širinska os okomita na uzdužnu, od Omiša na hrvatskoj obali do luke Vasto na obali Italije iznosi 117 milja.

Karta 2. Temeljna geografska obilježja Jadrana

Iako je najveća izmjerena dubina u Jadranu – 1 233 metra¹³, u njegovim sjevernim dijelovima dubina ne prelazi 100 metara. Oko tri četvrtine Jadranskog mora je na kontinentskoj ravnini (šelfu), s dubinama manjim od 200 metara. Kao što je razvidno iz karte 1., dubine mora u Jadranu postupno se povećavaju od sjevera prema jugu. U Tršćanskom zaljevu najveće dubine su do 25 metara, na spojnici Kornati – Giulianova dubine su do 100 metara, a u blizini otočica Jabuka naglo se spuštaju do 270 metara. Na spojnici Primošten – Pescara na morskome dnu je poprečno žljebasto udubljenje duljine 64 milje i prosječne širine 10 milja. To je Jabučka kotlina koja se

¹³ Najdublja točka izmjerena je na poprečnom presjeku Fasano – Budva, a srednja dubina je 251 metar.

prema jugoistoku produžuje u Palagruški prag (od poluotoka Gargano preko Palagruže do Lastova) s prosječnom dubinom od 170 metara i tvori prirodnu granicu između Sjevernog i Južnog Jadrana. Tu prestaje kontinentska ravnina i započinje kontinentska strmina, koja naglo silazi u dno dubokog mora južnojadranske zavoje. Prema Otrantskim vratima dno se ponovo lagano uzdiže, stvarajući podmorski prag (s dubinama od 600 do 800 metara) koji je prirodna granica između podmorja Jadranskog i Jonskog mora.¹⁴

U skladu s temeljnim pravilom da *kopno dominira morem*,¹⁵ morski i podmorski prostori šest država koje okružuju Jadran, veličinom se znatno razlikuju ovisno o njihovome geografskom položaju, duljini i konfiguraciji njihovih obala.¹⁶

Ukupna duljina obalne crte Jadranskog mora iznosi oko 8 282 kilometra. Više od polovice te duljine otpada na obale brojnih otoka koji se protežu uzduž velikoga dijela istočne obale Jadrana. Dio te obale od uvale Sveti Jernej do ušća rijeke Dragonje pripada Sloveniji. Obala od ušća rijeke Dragonje do sredine ulaza u Boku kotorsku, uključujući sve otoke uzduž te obale pripada Hrvatskoj, uz prekid u Malostonskome zaljevu, gdje na Jadran izlazi Bosna i Hercegovina s obalom dugom 21 kilometar. Dio jadranske obale od sredine ulaza u Boku kotorsku do ušća rijeke Bojane pripada Crnoj Gori, a od ušća rijeke Bojane do uvale Ftelia u Krfskom kanalu, uključujući i otok Sazan pripada Albaniji. Zapadna obala Jadrana, od rta Santa Maria di Leuca i

¹⁴ Podaci prema: *Peljar I* (četvrto izdanje Hrvatskoga hidrografskog instituta), Split, 1999.; *Peljar za male brodove I i II* (prvo izdanje Hrvatskoga hidrografskog instituta), Split, 2002.; *Enciclopedia Geografica De Agostini*, Novara, 1989., str. 19.; J. RIĐANOVIĆ, Z. BIČANIĆ, Hrvatski Jadran i novi ustroj, *Acta Geogr. Croat.* Vol. 28, 1993., str. 88.; J. RIĐANOVIĆ, *Geografija mora*, Zagreb, 2002., str. 188–195.

¹⁵ Pravilo da je *kopno ono koje obalnoj državi daje pravo na morske prostore koji oplakuju njezine obale bez iznimke potvrđuje međunarodna sudska i arbitražna praksa*. Prvi put je izrečeno još 23. listopada 1909. u presudi Stalnog arbitražnog suda u sporu *Grisbadarna* između Norveške i Švedske, (*Reports of International Arbitral Awards*, United Nations, vol. XI, str. 159), a potvrđeno je u nizu kasnijih odluka Međunarodnog suda. Vidi: para. 96 u presudi spora o epikontinentskom pojasu u Sjevernome moru od 20. veljače 1969., (*I.C.J. Reports 1969.*, str. 52), para. 86 u presudi spora o epikontinentskom pojasu u Egejskome moru iz 1978., (*I.C.J. Reports 1978.*, str. 37), para. 73 u presudi spora između Tunisa i Libije iz 1982., (*I.C.J. Reports 1982.*, str. 67), para. 157 u presudi spora između Kanade i Sjedinjenih Država o morskoj granici u zaljevu Maine iz 1984., (*I.C.J. Reports 1984.*, str. 313–314), para. 185 u presudi spora između Katara i Bahreina iz 2001., (http://www.icj-cij.org/ldocket/1qbl/1qbjudgments/ijudgment_20010316), te para. 92 u presudi Arbitražnog tribunala iz 1985. u sporu između Gvineje i Gvineje Bisao (*International Legal Materials*, 1986., Vol 25, str. 290). U arbitražnoj presudi spora između Barbadosa i Trinidada i Tobaga iz 2006. istaknuto je da je "danas dobro ustanovljeno polazište svakog razgraničenja pravni naslov države nad danim morskim prostorom, u ovom slučaju jednako glede gospodarskog i epikontinentskog pojasa." (<http://www.pca-cpa.org> para. 224). I u presudi spora o razgraničenju Rumunjske i Ukrajine u Crnome moru iz 2009. navedeno je da se "naslov države nad epikontinentskim i gospodarskim pojasom temelji na načelu da kopno dominira morem." (*I.C.J., Reports 2009.*, str. 89, para. 77).

¹⁶ Iscrpno o važnosti geografskih činitelja u morskome razgraničenju vidi: R.- J. DUPUY, D. VIGNES (ur.), *A Handbook on the New Law of the Sea I*, Dordrecht/Boston/Lancaster, 1991., str. 9–13.; P. WEIL, *Geographic Considerations in Maritime Delimitation*, u: J. I. Charney, L. M. Alexander, (ur.), *International Maritime Boundaries*, Dordrecht/Boston/London, 1993., Vol. I, str. 115–130.; S. ROSENNE, *Geography in International Maritime Boundary-Making*, *Political Geography*, 1996., No. 3–4 str. 319–334.

dio istočne obale do uvale Sveti Jernej, uključujući i otoke Tremiti i Pianosa pripada Italiji.

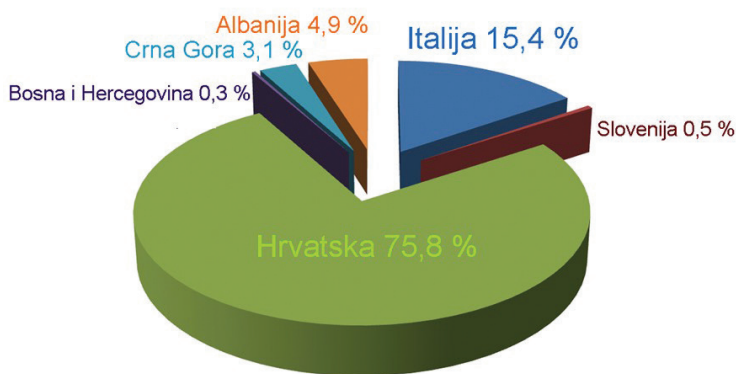

Karta 3. Duljine obalnih crta jadranskih država

S obzirom na brojne otoke, najdulju obalnu crtu na Jadranu ima Hrvatska – 6 278 kilometara, a druga po veličini je obala Italije koja se proteže u duljini 1 272 kilometra. S 406 kilometara dugom obalom Albanija je na trećem, a Crna Gora s 260 kilometara na četvrtom mjestu. Najkraće obalne crte na Jadranu imaju Slovenija – 45 kilometara te Bosna i Hercegovina – samo 21 kilometar. Prema svojim geografskim obilježjima te dvije države pripadaju u skupinu zemalja u nepovoljnome geografskom položaju. Budući da ne mogu imati epikontinentski pojas kao dio njihove potonule kopnene mase ispod mora, njihovi podmorski prostori završavaju na vanjskoj granici njihovih teritorijalnih mora.

Tablica i grafički prikaz 1.
JADRANSKE DRŽAVE – DULJINE OBALNIH CRTA

Jadranske države	Duljine obalnih crta	%
Italija	1272 km	15,4
Slovenija	45 km	0,5
Hrvatska	(kopno) 1880 km +(otoci) 4398 km	75,8
Bosna i Hercegovina	21 km	0,3
Crna Gora	260 km	3,1
Albanija	406 km	4,9
Ukupno	8282 km	100

Prema članku 70(2). Konvencije UN-a o pravu mora izraz *države u nepovoljnome geografskom položaju* "označava obalne države, uključujući obalne države na zatvorenim ili poluzatvorenim morima, koje njihov geografski položaj čini, glede dovoljne opskrbe ribom za prehrambene potrebe njihova stanovništva ili dijela stanovništva, ovisnima o iskorištavanju živih bogatstava gospodarskih pojaseva drugih država u subregiji ili regiji, i obalne države koje ne mogu imati vlastiti gospodarski pojas."

Status tih država određuju, dakle, kumulativno geografski i gospodarski činitelji (ako npr. država ima gospodarski pojas koji je male površine zbog kratke obalne crte, kao i ako obalna država ne može ribolovom u prostorima pod svojom jurisdikcijom osigurati dovoljne količine ribe za prehranu svog stanovništva), ali i samo geografski činitelji (primjerice ako se država nalazi u uskome moru, ili ima obalu sučeljenu drugoj državi ili državama pa nije u mogućnosti uspostaviti gospodarski pojas).¹⁷

¹⁷ O kriterijima za određivanje te kategorije država vidi: S. C. VASCIANNIE, *Land-Locked and Geographically Disadvantaged States in the International Law of the Sea*, Oxford, 1990., str. 9–19.; L. CAFLISCH, Što je država u nepovoljnom geografskom položaju, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 1985., br. 5–6, str. 599–610.; Y. TANAKA, *The International Law of the Sea*, Cambridge, 2012., str. 376–389.

Slovenija je prilikom notifikacije o sukcesiji Konvencije o pravu mora 16. lipnja 1995. godine, priložila izjavu Tajništvu Ujedinjenih naroda u kojoj je istaknula da pripada skupini država u nepovoljnome geografskom položaju i da stoga nema svoj gospodarski pojas.¹⁸ Ta svoja stajališta napustila je 2005. godine, kada je unatoč toj izjavi i bez ikakvoga utemeljenja u međunarodnom pravu, proglasila epikontinentski pojas i ekološku zonu¹⁹ u morskim i podmorskim prostorima koji nemaju nikakvoga fizičkog dodira sa slovenskim državnim teritorijem, u području u kojem Hrvatska ima svoj epikontinentski pojas i zaštićeni ekološko-ribolovni pojas.²⁰

Na pravo obalne države da jednostranim aktima zakonito uspostavlja međunarodnopravne režime na moru presudan utjecaj ima, dakle, njezin geografski položaj. Budući da jedino posjedovanje obale pruža pravni naslov (*titulus*) za posjedovanje morskih prostora u njezinu produžetku, neobalne države to pravo uopće nemaju.²¹ Obalna država može, ako joj geografski položaj to dopušta, jednostrano proširiti svoje teritorijalno more do granice koja ne prelazi 12 milja od polaznih crta. U produžetku svoga teritorijalnog mora može proglasiti i vanjski pojas, do udaljenosti od 24 milje od polaznih crta od kojih se mjeri širina teritorijalnog mora, naravno, ukoliko joj položaj njezine obale to dopušta. Također, iznad svoga epikontinentskog pojasa može jednostrano proglasiti i gospodarski pojas. Tim jednostranim aktima obalna država stječe prava nad odgovarajućim dijelovima mora, morskog dna i podzemlja te zračnog prostora iznad mora, ovisno o tome o kojem je međunarodnopravnom režimu riječ. Sve ostale države dužne su poštivati stečena prava obalne države u tim prostorima. Bez donošenja tih jednostranih akata, obalna država ne može u tim prostorima ostvarivati odgovarajuća prava, a oni i nadalje ostaju pod režimom otvorenog mora. Ipak, niti jedna treća država ne može u pogledu tih prostora donositi nikakve jednostrane akte u svoju korist, jer bi to bilo u suprotnosti s temeljnim pravnim načelom prema kojemu kopno dominira morem.²²

Valja podsjetiti da se širina svih pojaseva obalne države na moru – teritorijalnog mora i svih drugih prostora u kojima obalna država ostvaruje neka svoja suverena prava (epikontinentski i gospodarski pojas) ili jurisdikcijska ovlaštenja (vanjski pojas), mjeri se od polaznih crta.²³ Obalne države mogu povući tzv. *normalne* ili *ravne* polazne

¹⁸ *Law of the Sea Bulletin*, 1995., No. 28, str. 5.

¹⁹ Zakon o proglašenju zaštićene ekološke zone i epikontinentskog pojasa, *Uradni list Republike Slovenije*, br. 93/2005.

²⁰ Zbog toga je Hrvatska službeno prosvjedovala. Više vidi *infra*, 4.2.

²¹ Temeljitu analizu vidi: V. Đ. DEGAN, V. BARIĆ PUNDA, Jednostrani akti država u pravu mora napose s obzirom na spor Slovenije i Hrvatske na Sjevernom Jadranu, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 45. br. 4(90), 2008., str. 855–858.

²² Cf. *ibid.*

²³ U doktrini međunarodnog prava polazne crte definirali su brojni autori, vidi primjerice: J. R. V. PRESCOTT, *Political Frontiers and Boundaries*, London, 1985., str. 142–143.; V. IBLER, *Rječnik međunarodnog javnog prava*, Zagreb, 1987., str. 231.; R. J. DUPUY, D. VIGNES, (ur.), *op. cit.* str. 263–264.; D. RUDOLF,

crte kao vanjske granice svojih unutarnjih morskih voda. Za razliku od normalnih polaznih crta odnosno crta niske vode uzduž obale koje slijede sve njezine zavojitosti, ravne polazne crte koje spajaju prikladne vanjske točke na kopnu kontinenta i (ili) otoka, mogu se povući samo ako su ispunjeni uvjeti iz članka 7. Konvencije o pravu mora.²⁴ Način njihovoga povlačenja ovisi o geografskim obilježjima određenog područja, prvenstveno o konfiguraciji obale i o postojanju niza otoka u njezinoj blizini.

Polazne crte, kao i granice svih ostalih morskih prostora u kojima ostvaruju svoju jurisdikciju, obalne države utvrđuju svojim internim aktima. Ipak, sve te granice moraju biti usklađene s međunarodnim pravom, na što je još 1951. godine upozorio Međunarodni sud u presudi britansko – norveškoga spora o ribolovu, u kojoj je među ostalim istaknuto: "Utvrđivanje granica morskih područja uvijek ima međunarodni aspekt i ne može ovisiti samo o volji obalne države izraženoj u njezinome internom zakonodavstvu."²⁵

Čak pet jadranskih država – Albanija, Crna Gora, Hrvatska, Italija i Slovenija unijele su u svoja zakonodavstva propise o ravnim polaznim crtama. Među njima su, dakle, i države čije se obale nikako ne mogu smatrati "razvedenima i duboko usječenima" odnosno "obrubljenima nizom otoka uzduž obale u njihovoj neposred-

op. cit. str. 569.; S. P. JAGOTA, *Maritime Boundary*, Dordrecht/Boston/Lancaster, 1985., str. 30 i d.; S. P. SHARMA, *Territorial sea*, u: R. Bernhardt (ur.), *Encyclopedia of Public International Law*, Amsterdam – London – New York – Oxford – Paris – Shannon – Tokyo, 1995., Vol. Four, str. 820–821. O polaznim crtama opširno su pisali: T. SCOVAZZI, *La linea di base del mare territoriale*, Milano, 1986. 202 str.; S. NOVAKOVIĆ, Osnovna crta i granica teritorijalnog mora, *Zbornik za pomorsko pravo*, 1957., br. 2, str. 211–272.; L. M. ALEXANDER, Baselines, *Virginia Journal of International Law*, 1983., br. 4, str. 503–536.; R. R. CHURCHILL, A. V. LOWE, *The Law of the Sea*, Second Edition, Manchester, 1988., str. 26–50.; V. Đ. DEGAN, *Međunarodno pravo mora u miru i u oružanim sukobima*, Rijeka, 2002., str. 32–36, 271–280.; V. KAZAZIĆ, Povlačenje polazne crte od koje se mjeri širina teritorijalnog mora, *Zbornik Pravnog fakulteta u Mostaru*, 1985., vol. VI, str. 151–173.; Y. TANAKA, *op. cit.* str. 43–61.

²⁴ "1. Ako je obala razvedena i duboko usječena, ili ako se uzduž obale u njezinoj neposrednoj blizini nalazi niz otoka, za povlačenje polazne crte od koje se mjeri širina teritorijalnog mora može se upotrijebiti metoda ravnih polaznih crta koje spajaju prikladne točke.
2. Ako je zbog postojanja delte i drugih prirodnih uvjeta obalna crta izrazito nestabilna, prikladne se točke mogu izabrati uzduž najudaljenije crte niske vode u smjeru mora i, usprkos kasnijem povlačenju crte niske vode, ravne polazne crte ostaju valjanima sve dok ih obalna država ne izmijeni u skladu s Konvencijom.
3. Ravne polazne crte ne smiju se povlačiti tako da se znatno udalje od općeg smjera obale, a morski prostori koji se nalaze unutar tih crta moraju biti dovoljno povezani s kopnenim područjem da bi bili podvrgnuti režimu unutarnjih voda.
4. Ravne polazne crte ne smiju se povlačiti na uzvišice suhe za niske vode, niti od njih, osim ako su na njima podignuti svjetionici ili slični uređaji koji se stalno nalaze iznad morske razine, ili ako je povlačenje polaznih crta na takve uzvišice i od njih dobilo opće međunarodno priznanje.
5. Kad se primjenjuje metoda ravnih polaznih crta prema stavku 1., može se kod određivanja pojedinih polaznih crta voditi računa o posebnim gospodarskim interesima dotičnog kraja, kojih su postojanje i važnost jasno dokazani dugom upotrebom.
6. Država ne može primijeniti metodu ravnih polaznih crta tako da time odvoji teritorijalno more druge države od otvorenog mora ili isključivoga gospodarskog pojasa."

²⁵ *I.C.J. Reports* 1951., str. 132.

noj blizini", kako to zahtijeva Konvencija iz 1982. U okviru razmatranja granica njihovoga podmorja, posebna pozornost posvetit će se pitanjima polaznih crta od kojih se mjeri širina svih morskih i podmorskih prostora koji im pripadaju.

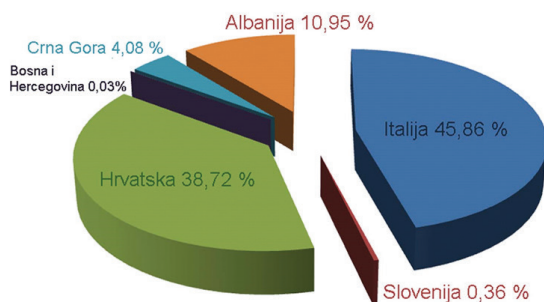
Teritorijalno more, kao i unutarnje morske vode, svaka obalna država stječe *ipso iure*, samim stjecanjem državnog područja. Dakle, čim nastane nova država, ako ima dodir s morem, pripada joj i morski prostor uz cijelu njezinu obalu. U skladu s članom 2. Konvencije iz 1982., suverenost koju obalna država ima u teritorijalnome moru proteže se i na zračni prostor iznad toga pojasa, te na njegovo dno i podzemlje.²⁶

Podmorje teritorijalnih mora Hrvatske, Italije i Slovenije u Tršćanskome zaljevu, a dijelom i izvan toga zaljeva podijeljeno je još 1975. godine Osimskim sporazumom koji su zaključile bivša Jugoslavija i Italija, a Hrvatsku i Sloveniju danas obvezuje temeljem sukcesije.

Tablica i grafički prikaz 2.

POVRŠINE TERITORIJALNIH MORA JADRANSKIH DRŽAVA

Jadranske države	Površine teritorijalnih mora	%
Italija	22727 km ²	45,68
Slovenija	180 km ²	0,36
Hrvatska	19188 km ²	38,72
Bosna i Hercegovina	14 km ²	0,03
Crna Gora	2022 km ²	4,08
Albanija	5427 km ²	10,95
Ukupno	49558 km ²	100

²⁶ O granicama i pravnom režimu teritorijalnog mora vidi: M. D. EVANS, *International Law*, First Edition, Oxford, 2003., str. 632–637.; R. R. CHURCHILL, A. V. LOWE, *The Law of the Sea*, Second Edition, Manchester, 1998., str. 59–84.; E. D. BROWN, *The International Law of the Sea*, Volume I, Aldershot/Brookfield/Singapore/Sydney, 1994., str. 43–72.; R. J. DUPUY, D. VIGNES, *op. cit.*, str. 253–263.; R. K. GARDINER, *International Law*, London, 2003., str. 411 i d.; S. P. SHARMA, *op. cit.*, str. 818–823.; V. EPPS, *International Law for Undergraduates*, Durham, 1998., str. 147–155.; M. N. SHAW, *International Law*, Fourth Edition, Cambridge, 1997., str. 393–399, 401–407.; Y. TANAKA, *op. cit.* str. 83–95.

U djelima naših autora vidi: V. Đ. DEGAN, *op. cit.*, str. 48–54 i 282–284.; V. IBLER, *Međunarodno pravo mora i Hrvatska*, Zagreb, 2001., str. 56–60.; D. RUDOLF, *Međunarodno pravo mora*, Zagreb, 1985., str. 759–761.; J. ANDRASSY, B. BAKOTIĆ, B. VUKAS, *Međunarodno pravo*, sv. 1, Zagreb, 1995., str. 181–186.

U nastavku teritorijalnih mora Hrvatske i Italije, nalaze se njihovi epikontinentski pojasevi, koji obuhvaćaju najveći dio jadranskoga morskog dna i podzemlja. Razgraničeni su već spomenutim sporazumom između bivše Jugoslavije i Italije, zaključenim 1968. godine, koji danas obvezuje Hrvatsku i Crnu Goru kao slijednice bivše države koje imaju pravo na epikontinentski pojas. Uz te tri države, epikontinentski pojas ima i Albanija, ali ni jedna od njih, zbog uskoće Jadranskog mora ne može imati najveće širine tog pojasa, predviđene člankom 76. Konvencije UN-a o pravu mora.²⁷

Uz Međunarodnu zonu, epikontinentski pojas je jedini morski pojas koji obuhvaća samo morsko dno i podzemlje. More iznad toga pojasa može biti otvoreno more, gospodarski pojas ili eventualno vanjski pojas, a prava obalne države u njemu, ne diraju u pravnu narav voda iznad tog pojasa kao ni zračnog stupa iznad tih voda.²⁸

Da "prava obalne države u području epikontinentskog pojasa, koji čini prirodni produžetak njezinoga područja pod morem, postoje *ipso facto* i *ab initio* na temelju suverenosti nad tim područjem i protegnućem te suverenosti u obliku vršenja suverenih prava u svrhu istraživanja morskog dna i iskorištavanja njegovih prirodnih izvora" ustvrdio je Međunarodni sud još 1969. godine – u presudi spora o epikontinentskom pojasu u Sjevernome moru.²⁹

Dakle, ta prava ne proglašavaju se nikakvim internim aktima, 14 godina nakon osamostaljenja, kao što je to 2005. godine učinila Slovenija, o čemu više u nastavku rada.³⁰

²⁷ "Epikontinentski pojas obalne države obuhvaća morsko dno i njegovo podzemlje izvan njezinoga teritorijalnog mora preko čitavoga prirodnog produžetka njezinoga kopnenog područja do vanjskog ruba kontinentske orubine, ili do udaljenosti od 200 morskih milja od polaznih crta od kojih se mjeri širina teritorijalnog mora, tamo gdje vanjski rub kontinentske orubine ne seže do te udaljenosti." (Članak 76(1). Konvencije iz 1982.)

Dakle svaka obalna država ima *ipso iure* svoj epikontinentski pojas do udaljenosti od 200 milja bez obzira na dubinu dna. Ako vanjski rub kontinentske orubine neke obalne države prelazi tu širinu, članak 76(5). Konvencije ograničava njegovu krajnju granicu na udaljenost do 350 milja od polazne crte ili na udaljenost od 100 milja računajući od izobate od 2500 metara.

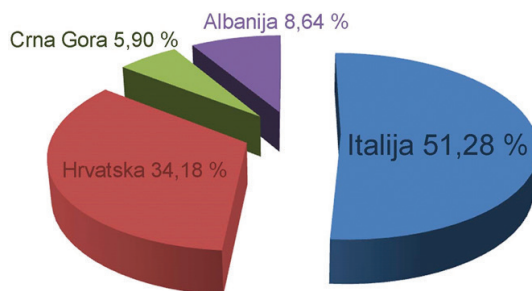
²⁸ U doktrini međunarodnog prava epikontinentski pojas definirali su brojni autori. Vidi primjerice: C. L. ROZAKIS, *Continental Shelf*, u: R. Bernhardt (ur.), *Encyclopedia of Public International Law*, Amsterdam–London–New York–Tokyo, 1992., Vol. One, str. 783–784.; H. KELSEN, On the Issue of the Continental Shelf, Two Legal Opinions, *Austrian Journal of Public and International Law*, 1986., Suppl. 8, str. 7–10.; S. D. IATROPOULOS, Continental Shelf – The Legal Concept, *Thesaurus Acroasium, National and International Boundaries*, 1985., Vol. XIV, str. 699–701.; M. A. KHAN, The Juridical Concept of the Continental Shelf, u: H. Caminos (ur.), *Law of the Sea*, Aldershot–Burlington–Singapore–Sydney, 2001., str. 200–203.; D. RUDOLF, *Enciklopedijski rječnik međunarodnog prava mora*, Zagreb 2012., str. 149–151.; V. Đ. DEGAN, *Međunarodno pravo*, Zagreb, 2011., str. 660–662.; J. ANDRASSY, B. BAKOTIĆ, M. SERŠIĆ, B. VUKAS., *op. cit.*, str. 238–240.; Y. TANAKA, *op. cit.* str. 132–135.; M. DIXON, *International Law*, Seventh Edition, Oxford, 2013., str. 228.

²⁹ *I.C.J. Reports* 1969., str. 22, para. 19.

³⁰ Vidi *infra*, 4.2.

Tablica i grafički prikaz 3.
POVRŠINE EPIKONTINENTSKIH POJASEVA JADRANSKIH DRŽAVA

Jadranske države	Površine epikontinentskih pojasa	%
Italija	35739 km ²	51,28
Slovenija	0 km ²	0,00
Hrvatska	23823 km ²	34,18
Bosna i Hercegovina	0 km ²	0,00
Crna Gora	4110 km ²	5,90
Albanija	6020 km ²	8,64
Ukupno	69692 km ²	100

U morskim prostorima iznad epikontinentskih pojaseva Hrvatske i Italije nalaze se hrvatski zaštićeni ekološko-ribolovni pojas te arheološka i ekološka zona Italije.

Hrvatska je 2003. godine Odlukom o proširenju jurisdikcije na Jadranskom moru³¹ iznad svoga epikontinentskog pojasa proglasila zaštićeni ekološko - ribolovni pojas (ZERP). Njegova vanjska granica, do sklapanja međunarodnih ugovora o razgraničenju, privremeno slijedi crtu razgraničenja epikontinentskih pojaseva prema Sporazumu SFRJ i Italije iz 1968., a kod bočnog razgraničenja crtu koja slijedi smjer i nastavlja se na privremenu crtu razgraničenja teritorijalnih mora u skladu s Protokolom o privremenom režimu uz južnu granicu između Republike Hrvatske i Srbije i Crne Gore iz 2002. godine.³²

³¹ *Narodne novine* br. 157/2003.

³² Hrvatski sabor je već pri proglašenju ZERP-a njegovu primjenu odgodio na godinu dana, a na sjednici održanoj 3. lipnja 2004. donio je novu odluku prema kojoj će za zemlje članice Europske unije primjena toga pravnog režima započeti "nakon sklapanja Ugovora o partnerstvu u ribarstvu između Europske zajednice i Republike Hrvatske" (Odluka o dopuni Odluke o proširenju jurisdikcije Republike Hrvatske na Jadranskom moru, *Narodne novine* br. 77/2004). Hrvatski sabor je donio još dvije odluke o odgodi primjene ZERP-a, prvu – 15. prosinca 2006. (Odluka o izmjeni i dopunama Odluke o proširenju jurisdikcije Republike Hrvatske na Jadranskom moru, *Narodne novine* br. 138/2006) i drugu

U skladu s člankom 75(2). Konvencije UN-a o pravu mora, Hrvatska je 2. rujna 2005. kod Glavnog tajnika UN-a pohranila popis geografskih koordinata kojima je ustanovila vanjsku granicu svoga zaštićenoga ekološko-ribolovnog pojasa.³³ Konačnu vanjsku granicu toga pojasa Hrvatska će morati utvrditi sporazumima s Italijom i Crnom Gorom.

Zakonskim dekretom broj 42 od 22. siječnja 2004.³⁴ Italija je proglasila arheološku zonu koja se proteže do 24. milje, računajući od polaznih crta od kojih se mjeri širina njezinoga teritorijalnog mora. Budući da ta zona na nekim mjestima zalazi u područja u kojima Hrvatska ostvaruje svoju jurisdikciju i suverena prava, što prije bi trebalo odrediti i tu crtu razgraničenja.

Zakonom od 8. veljače 2006. godine Italija je proglasila Zaštićenu ekološku zonu uzduž čitave vanjske granice svoga teritorijalnog mora.³⁵ Granicama protezanja te zone posvećen je samo članak 1(3). toga zakona, u kojem se navodi da će se njezine vanjske granice utvrditi sporazumima sa susjednim državama, a "do stupanja na snagu tih sporazuma" granice te zone "slijede crtu sredine". Valja upozoriti da se u odnosu na Hrvatsku ta crta ne podudara s granicom koja dijeli epikontinentske pojaseve Hrvatske i Italije temeljem Sporazuma iz 1968., zbog obostranih kompenzacija koje su dogovorene tim sporazumom, kao i zbog ravnih polaznih crta koje je devet godina nakon njegovoga zaključenja Italija povukla uzduž nekih dijelova svoje jadranske obale.

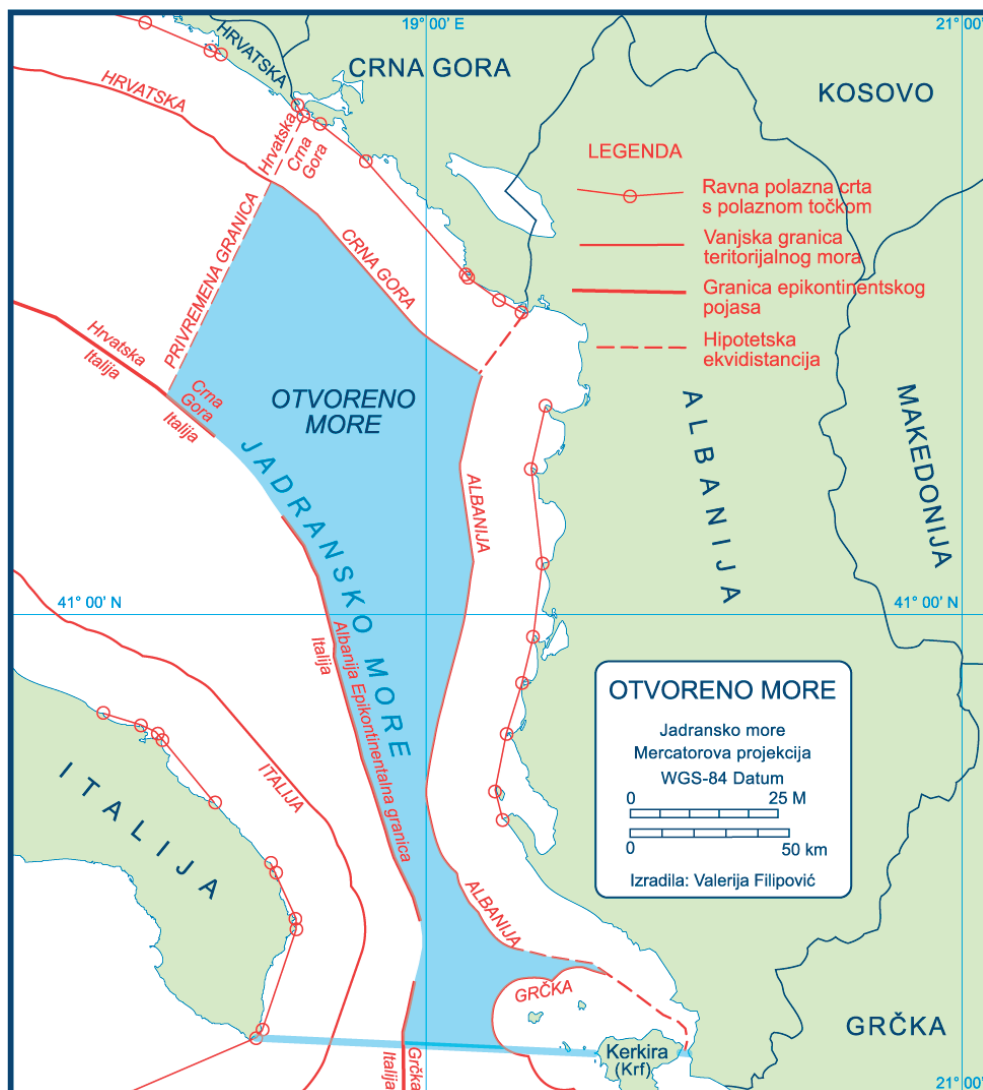
– 13. ožujka 2008. (Odluka o izmjeni Odluke o proširenju jurisdikcije Republike Hrvatske na Jadranskom moru, *Narodne novine* br. 31/2008). O sadržaju pravnog režima ZERP-a i problemima vezanim uz njegovu primjenu vidi: B. VUKAS, Pomorski zakonik Republike Hrvatske i međunarodno pravo mora, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, vol. 58, br. 1–2, 2008., str. 195–202. Vidi također: D. VIDAS, *The UN Convention on the Law of the Sea, the European Union and the Rule of Law: What Is Going on in the Adriatic Sea?*, Lysaker, 2008., str. 9–19.

³³ *Law of the Sea Bulletin*, 2005., No. 59, str. 28.

³⁴ "Codice dei beni culturali e del paesaggio, ai sensi dell'articolo 10 della legge 6 luglio 2002, n. 137", *Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana* 45, 2004. – Supplemento Ordinario n. 28. Ta zona vrsta je vanjskog pojasa u kojoj je zabranjeno nekontrolirano vađenje arheoloških i povijesno vrijednih predmeta iz podmorja, uređen postupak stjecanja privatnog vlasništva i prodaje tih predmeta, vođenje katastra i drugo.

³⁵ *Gazzetta Ufficiale della Repubblica*, 52, 2006. U tom pojasu Italija ostvaruje svoju jurisdikciju radi zaštite podmorja te sprječavanja svih vrsta onečišćenja mora, uključujući onečišćenje s brodova i balastnim vodama.

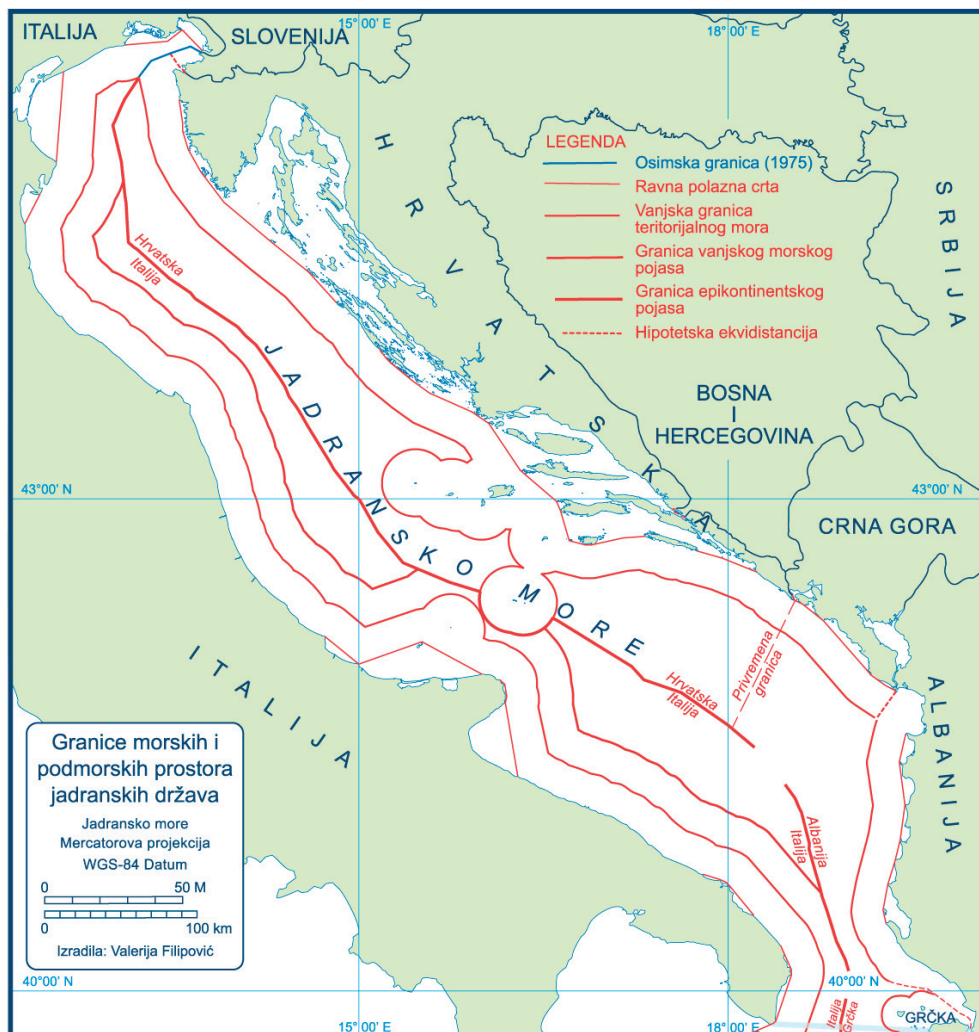
Morsko dno na jugu Jadrana podijeljeno je 1992. godine Sporazumom o razgraničenju epikontinentskih pojaseva između Italije i Albanije.³⁶ Morski prostori iznad epikontinentskih pojaseva Crne Gore i Albanije, koje još nisu proširile svoju jurisdikciju izvan teritorijalnog mora, danas su jedini preostali prostori otvorenog mora u Jadranu s površinom od oko 10 130 četvornih kilometara.

Karta 4. Prostori otvorenog mora u Jadranu

³⁶ Vidi *infra*, 3.1.

Većina današnjih graničnih crta u Jadranu naslijeđena je, dakle, iz dvaju spomenutih sporazuma o razgraničenju između bivše Jugoslavije i Italije. Da bi se upotpunio sustav podmorskih granica, kao što je razvidno iz karte 5., valja konačno definirati još nekoliko crta razgraničenja teritorijalnih mora i epikontinentskih pojaseva između država čije obale međusobno graniče.

Karta 5. Granice morskih i podmorskih prostora jadranskih država

3. GRANICE PODMORSKIH PROSTORA JADRANSKIH DRŽAVA KOJE IMAJU EPIKONTINENTSKI POJAS

3.1. Italija

Republika Italija jedina je obalna država na Jadranu koja danas ima sve konačno utvrđene granice svojih podmorskih prostora. Ti prostori u njezinom teritorijalnome moru (22 727 četvornih kilometara) i u epikontinentskom pojasu (35 739 četvornih kilometara) zauzimaju veliki dio jadranskoga morskog dna i podzemlja.

Osim Jadrana, obale Italije oplakuju još tri mora – Ligursko, Jonsko i Tirensko, pa je ukupna duljina njezinih obala oko 8 600 kilometara. Njezina obalna crta u Jadranskome moru duga je 1 272 kilometra, od čega kopnena 1 249, a otočna samo 23 kilometra.

Konvenciju UN-a o pravu mora potpisala je 7. prosinca 1984., a ratificirala 13. siječnja 1995. godine. Vezana je uz dvije ženevske konvencije – Konvenciju o teritorijalnome moru i vanjskom pojasu te Konvenciju o otvorenome moru (od 17. prosinca 1964.). Za rješavanje sporova o tumačenju ili primjeni Konvencije iz 1982., Italija je na prvome mjestu izabrala Međunarodni sud pravde, a na drugome Međunarodni sud za pravo mora.³⁷

Ravne polazne crte od kojih se mjeri širina teritorijalnog mora Italije uspostavljene su Predsjedničkim dekretom od 26. travnja 1977. godine³⁸ uzduž velikoga dijela njezinih obala. Iako jedino na njezinim jadranskim obalama kao polazna crta prevladava crta niske vode, ravnim polaznim crtama obuhvaćeni su i neki dijelovi te obale koji nisu razvedeni ili duboko usječeni,³⁹ te zaljevi koji ne zadovoljavaju uvjete predviđene konvencijskim odredbama.

Na znatno pomicanje prema pučini vanjske granice talijanskih unutarnjih morskih voda u Jadranu svakako je utjecalo zatvaranje zaljeva Manfredonia i otočića Tremiti ravnim polaznim crtama (koje povezuju Peschici, Tremite, Termoli i rt Penna sjeverno od mjesta Vasto), kao i zatvaranje Venecijanskog zaljeva od Punta della Maestra do Ponte di Piave. Venecijanski zaljev i zaljev Manfredonia zatvoreni su crtama duljim od 24 milje, a ne ispunjavaju uvjet polukruga. Ni položaj osamljenih otočića Tremiti u Jadranskome moru, koji su od kopna udaljeni 13 milja, ne može se ocijeniti "neposrednom blizinom niza otoka" uz obalu glavnog državnog područja.

U svrhu uređenja pitanja vezanih uz njezine podmorske prostore, Italija je usvojila posebne zakonske propise. U Zakonu broj 613 o istraživanju i proizvodnji

³⁷ *Law of the Sea Bulletin*, 1997., No. 34, str. 7.

³⁸ *The Law of the Sea, Baselines. National Legislation With Illustrative Maps*, Office for Ocean Affairs and the Law of the Sea, United Nations, New York, 1989., str. 201–206. Taj sustav ravnih polaznih crta sastoji se od 21 ravne crte uzduž obala Apeninskog poluotoka te od još 10 i 7 crta ukoliko obala Sicilije i Sardinije.

³⁹ U tom pogledu posebno valja istaknuti područje sjeverozapadno od Termolia.

nafte i plina u teritorijalnome moru i epikontinentskom pojasu⁴⁰ kao i u izmjenama i dopunama Zakona broj 6 o istraživanju i proizvodnji nafte i plina od 11. siječnja 1967., precizirane su i granice podmorja u kojima Italija ima isključiva prava istraživanja i iskorištavanja rudnih i drugih bogatstava. Kao najaktivnija sredozemna zemlja u određivanju granica morskoga dna i podzemlja, zaključila je i niz sporazuma o razgraničenju sa susjednim državama – s bivšom Jugoslavijom, Tunisom, Španjolskom, Grčkom i Albanijom.

U Jadranskome moru granice svojih podmorskih prostora utvrdila je temeljem triju sporazuma, od kojih je dva zaključila s bivšom Jugoslavijom i jedan s Albanijom.

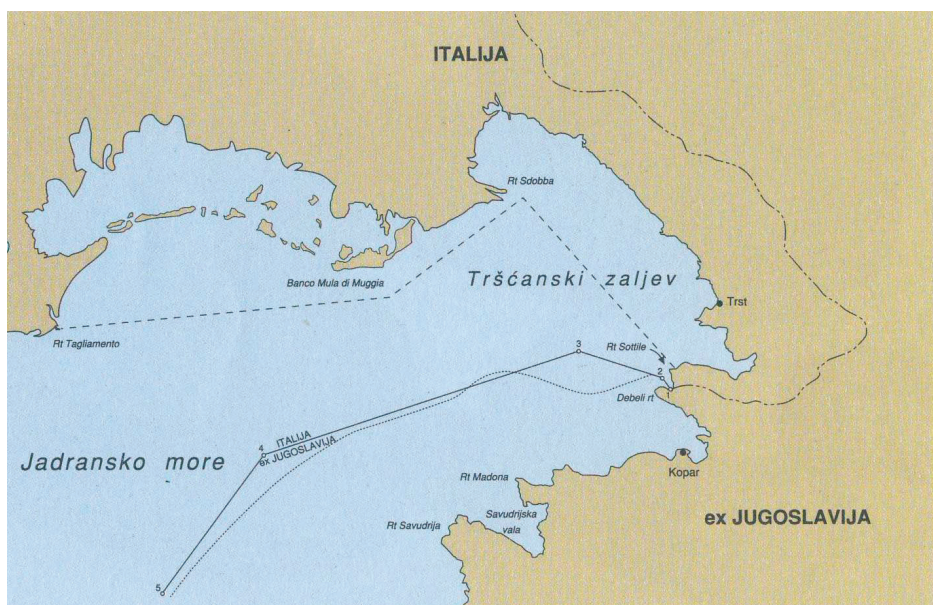
Morsko dno i podzemlje na sjeveru Jadrana – u Tršćanskome zaljevu i izvan njega, podijeljeno je između Italije i bivše Jugoslavije *Ugovorom o razgraničenju teritorijalnih mora* koji je potpisan 10. studenoga 1975. godine u talijanskom gradiću Osimo blizu Ancone. U literaturi iz međunarodnog prava stoga se taj ugovor najčešće navodi pod nazivom – *Osinski sporazum*.⁴¹

Granica utvrđena tim sporazumom danas je državna granica na moru između Italije i država slijednica bivše Jugoslavije – Slovenije i Hrvatske, koje su u skladu s međunarodnim pravom naslijedile odgovarajuće dijelove te granice. Crta razgraničenja blago je modificirana ekvidistancija, s djelomičnim uvažavanjem ravnih polaznih crta koje je Italija nagovijestila tijekom pregovora o tom razgraničenju, a uspostavila ih je 1977. godine. Na pravac granične crte utjecale su i neke posebne okolnosti vezane uz plovidbu, ribolov i zaštitu morskog okoliša u tom području.

Tršćanski zaljev ima ulaz širok 11,4 milja i ne zadire u kopno više od 14 milja. Dvije njegove strane pripadaju Italiji, a treća, na kojoj danas obale imaju Hrvatska i Slovenija, u vrijeme sklapanja Osinskog sporazuma pripadala je Jugoslaviji. Talijanska strana zaljeva većinom je ravna sa širokim pojasom plitkog mora uzduž čitave obale, te samo s jednim velikim udubljenjem – zaljevom Muggia.

⁴⁰ U članku 1. Zakona br. 613 navedeno je da se "pojam epikontinentski pojas odnosi na morsko dno i podzemlje podmorskih prostora uz teritorij talijanskog poluotoka i otoka koji su izvan područja teritorijalnog mora, do dubine od 200 metara ili preko te granice, do točke gdje dubina mora nad njima dopušta iskorištavanje prirodnih bogatstava navedenih područja. Vanjska granica talijanskog epikontinentskog pojasa određuje se sporazumom s državama čije obale leže sučelice onima Republike Italije, a koje dijele isti epikontinentski pojas. Do stupanja na snagu sporazuma iz prethodnog stavka, neisključive licencije za ispitivanje i istraživanje potencijala nalazišta te koncesije za proizvodnju nafte i plina u talijanskom epikontinentskom pojasu izdavat će se samo za talijansku stranu od crte sredine između talijanske obale i obala država koje su smještene sučelice." *The Law of the Sea, National Legislation on the Continental Shelf*, Office for Ocean Affairs and the Law of the Sea, United Nations, New York, 1989., str. 145–149. Detaljnije o propisima talijanskog zakonodavstva koji se odnose na granice epikontinentskog pojasa vidi: T. TREVES, *Il diritto del mare e l' Italia*, Milano, 1995., str. 63–65.

⁴¹ Taj pravni akt je stupio na snagu 3. travnja 1977. (*Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori*, br. 1/1977).

Karta 6. Razgraničenje teritorijalnih mora bivše Jugoslavije i Italije⁴²

Razgraničenje teritorijalnih mora utvrđeno je poligonalnom crtom koja je sastavljena od četiri pravca povezana s pet točaka, a ukupno je duga 25,7 milja. Na njezine dijelove između točaka 2. i 3. te 3. i 4. primijenjena je blago modificirana crta sredine. Između točaka 4. i 5. granična crta je povučena na jednakoj udaljenosti od najbližih točaka polaznih crta od kojih se mjeri širina teritorijalnog mora. Crta između točaka 3. i 4. koja je ukupno duga 14, 4 milja, u jednom je dijelu današnja hrvatsko – talijanska državna granica na moru, a u drugom granica Slovenije i Italije. Granična crta između točaka 4. i 5., duga 7 milja, u cijelosti je granica teritorijalnih mora Republike Hrvatske i Talijanske Republike.⁴³

Podmorje uzduž najvećega dijela Jadrana podijeljeno je *Sporazumom između Vlade SFRJ i Vlade Republike Italije o razgraničenju epikontinentskog pojasa između dvije države* koji zaključen u Rimu 8. siječnja 1968. godine.⁴⁴ Bio je to prvi sporazum o razgraničenju podmorja u Sredozemnom moru, a njime utvrđena granična crta danas razdvaja epikontinentske pojaseve Italije i država

⁴² Karta je preuzeta iz knjige V. BARIĆ PUNDA, D. RUDOLF ml., *Pravo mora – dokumenti, mišljenja znanstvenika, komentari*, Split, 2007., str. 932.

⁴³ Opširnu analizu toga razgraničenja s detaljnim tehničkim podacima vidi: T. SCOVAZZI (pravna analiza) i G. FRANCALANCI (tehnička analiza) u: J. I. Charney, L. M. Alexander, *op. cit.*, str. 1639–1644. Vidi također: G. CAMARDA, *Lo spazio adriatico nel diritto internazionale aereo e del mare*, *Prinosi za poredbeno proučavanje prava i međunarodno pravo*, 1996., br. 26., str. 68–70.

⁴⁴ *Službeni list SFRJ, Međunarodni ugovori i drugi sporazumi*, br. 28/1970.

slijednica bivše Jugoslavije koje su stekle pravo na taj pojas – Hrvatske i Crne Gore.

Pregovori o razgraničenju morskoga dna i podzemlja u Jadranu započeli su na inicijativu Italije, koja je već šezdesetih godina prošlog stoljeća pokrenula gospodarske djelatnosti u dijelu kontinentske ravnine izvan svoga teritorijalnog mora. S jugoslavenske strane čekalo se na donošenje Zakona o obalnom moru, vanjskom morskom pojasu i epikontinentalnom pojasu, jer su temelj za provođenje razgraničenja, u skladu s člankom 6. Ženevske konvencije o epikontinentalnom pojasu, trebale biti polazne crte od kojih se mjeri širina teritorijalnog mora. Kada su te crte utvrđene novim zakonom koji je usvojen 1965. godine,⁴⁵ Jugoslavija je u pregovorima započela iznositi svoje zahtjeve o primjeni načela crte sredine odnosno članka 6. Konvencije iz 1958.⁴⁶

U to vrijeme već je bilo sklopljeno nekoliko sporazuma o razgraničenju podmorja između obalnih država na sjeveru Europe, u kojima je bilo primijenjeno načelo ekvidistancije.⁴⁷ Budući da Italija nije bila stranka Konvencije o epikontinentalnom pojasu kao ni Konvencije o teritorijalnom moru i vanjskom pojasu iz 1958., talijanska delegacija je tvrdila da njihovu zemlju ne obvezuju pravila ni jedne od tih konvencija, pa stoga ni crta sredine. S druge strane, izaslanstvo bivše Jugoslavije zahtijevalo je primjenu tog načela, ističući da odredbe Konvencije o epikontinentalnom pojasu iz 1958. imaju obveznu snagu kao pravila općega međunarodnog prava.⁴⁸

Na kraju je ipak postignuta suglasnost da crtu sredine valja računati od vanjskog ruba jugoslavenskih otoka, koji zbog svog smještaja i povezanosti s kopnom zatvaraju kompaktne morske prostore.⁴⁹ Sporazum se stoga temeljio na primjeni načela crte sredine i na pravilu da svaki otok ima svoj epikontinentalni pojas u skladu s člankom 1. Konvencije iz 1958., s tim što crta sredine nije predstavljala ekvidistanciju između polaznih crta od kojih se mjeri širina teritorijalnog mora, nego ekvidistanciju između najbližih točaka na obali kopna i otoka. Crta razgraničenja utvrđena tim sporazumom duga je 353 milje, a sastoji se od 43 točke utvrđene geografskim koordinatama.⁵⁰

⁴⁵ Zakon je objavljen u *Službenom listu SFRJ*, br. 22/1965.

⁴⁶ S. NOVAKOVIĆ, Razgraničenje epikontinentalnog pojasa između Jugoslavije i Italije, *Mornarički glasnik*, XXI, 1970., br. 3, str. 379–386.

⁴⁷ Poblježi vidi: J. ANDRASSY, Razgraničenje epikontinentalnog pojasa u Sjevernom moru, *Pomorski zbornik*, 5, 1967., str. 285–303.

⁴⁸ Opširnije vidi: V. BARIĆ PUNDA, Važnost ugovora o razgraničenju epikontinentalnih pojasa, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, XXV, 1988., str. 147–148.

⁴⁹ Prema: S. ALFIREVIĆ i dr., *Epikontinentalni pojas*, Split, 1976., str. 103.

⁵⁰ Poblježi vidi: J. I. CHARNEY, L. M. ALEXANDER, (ur.), *International Maritime Boundaries*, Vol. II, Dordrecht/Boston/London, 1993., str. 1631.

Karta 7. Razgraničenje epikontinentskih pojaseva bivše Jugoslavije i Italije temeljem Sporazuma iz 1968.⁵¹

Iz priložene karte razvidno je da ta crta razgraničenja na svojim krajevima ne dodiruje obalu. Točka 1 nalazi se na izlazu iz Tršćanskog zaljeva, na mjestu gdje počinje preklapanje teritorijalnih mora, a posljednja – točka 43 jednako je udaljena od polaznih crta svih triju tadašnjih jadranskih država – Jugoslavije, Italije i Albanije. Ugovorne stranke su se sporazumjele da granicu ne određuju južnije od te točke, kako ne bi prejudicirale tromeđu s Albanijom.

Zbog izbočenog položaja otoka Jabuke, Palagruže i Galijule te talijanskoga otoka Pianose, u središnjem dijelu Jadrana načinjeni su uzajamni ustupci, ali je konačno razgraničenje bilo u korist Italije. Prema američkim procjenama, Jugoslavija je u korist Italije ustupke načinila u sjevernom dijelu (1 680 četvornih kilometara) i u južnom dijelu toga područja (1 400 četvornih kilometara), a Italija samo uz otok Pianosa (416 četvornih kilometara), pa je time dobila, dakle, 2 664 četvorna kilometra jadranskog podmorja.⁵²

⁵¹ Karta je preuzeta iz knjige V. BARIĆ PUNDA, D. RUDOLF ml., *Pravo mora – dokumenti, mišljenja znanstvenika, komentari*, Split, 2007., str. 933.

⁵² Prema: *Continental Shelf Boundaries Italy – Yugoslavia, Limits in the Seas*, No. 9, 1970.; J. I. CHARNEY, L. M. ALEXANDER, *op. cit.*, str. 1630. Pojediniosti o toj crti razgraničenja vidi i L. PINESCHI, T. TREVES, (ur.), *The Law of the Sea, The European Union and its Member States*, The Hague, 1997., str. 354.; T. SCOVAZZI, *Elementi di diritto internazionale del mare*, Terza edizione, Milano, 2002., str.

Posebno valja istaknuti da je sporazumom o podjeli jadranskog podmorja između bivše Jugoslavije i Italije prvi put u praksu razgraničenja uvedena tzv. *enklava granica* uz otoke Palagruža i Galijula.⁵³ Između tih otoka i talijanske obale nije povučena crta sredine, nego je uz teritorijalno more svakog od tih dvaju otoka uspostavljen epikontinentski pojas širok 2 milje (budući da je u vrijeme razgraničenja jugoslavensko teritorijalno more bilo široko 10 milja).⁵⁴ Točke 34 i 35 na crti razgraničenja utvrđene su stoga 12 milja daleko od Palagruže, a točka 36 na udaljenosti od 12 milja od otočića Galijula, pa se podudaraju s današnjom vanjskom granicom teritorijalnog mora Republike Hrvatske.

Uzimajući u obzir da utvrđena crta razgraničenja doseže i do najdubljih dijelova Jadrana (točka 43 prelazi izobatu 1200 metara) te vjerojatnost pronalaska prirodnih bogatstava sa obje strane te crte, člankom 2. Sporazuma predviđeno je da će se nadležne vlasti obiju strana u tom slučaju nastojati sporazumjeti o načinu iskorištavanja takvih cjelina prirodnih bogatstava.

Morsko dno i podzemlje na jugu Jadrana podijeljeno je *Ugovorom o razgraničenju epikontinentskih pojaseva između Italije i Albanije*, koji je potpisan u Tirani 18. prosinca 1992., a stupio je na snagu 26. veljače 1999. godine.⁵⁵

S tehničkog stajališta utvrđivanje te granične crte bilo je jednostavno, jer u području koje je trebalo razgraničiti nije bilo značajnijega geografskog elementa koji bi mogao utjecati na njezin smjer. Obale dviju država relativno su jednake duljine, a u tom području nema otoka niti sličnih obilježja koji bi zahtijevali prilagodbu crte sredine.⁵⁶ Stoga je kao prikladna metoda razgraničenja primijenjena striktna ekvidistancija.⁵⁷ Polazne crte od kojih je ekvidistancija mjerena povezuju točke na kopnu i otocima oko kojih su se stranke sporazumjele, a ravne polazne crte nisu se uzimale u obzir.

Crta razgraničenja duga je ukupno 72,89 milja, a njezini ravni segmenti spajaju 17 utvrđenih točaka. Najduža ravna crta iznosi 11,78 milja, a najkraća samo 1,42 milje. Iako je Jadransko more dublje u južnom dijelu nego u srednjem i sjevernom (u području razgraničenja dubina iznosi između 750 i 1 100 metara), geološki i geomorfološki aspekti nisu utjecali na povlačenje granične crte. Također, ni gospodarskim činiteljima tijekom pregovora nije pridavana važnost, unatoč tome što su na više lokacija u jadranskom podmorju već bila otkrivena nalazišta prirodnog plina.⁵⁸

200–201.; G. BLAKE, D. TOPALOVIĆ, *The Maritime Boundaries of the Adriatic Sea*, u: *Maritime Briefing*, 1996., Vol. 1, No. 1, str. 15.; D. RUDOLF, *Morske granice između Republike Hrvatske i Republike Italije*, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 35/51–52, 1998., str. 699.

⁵³ Detaljnije vidi: D. RUDOLF, *Međunarodno pravo mora*, Zagreb, 1985., str. 290–291.

⁵⁴ Bivša Jugoslavija proširila je teritorijalno more na 12 milja 1979. godine. (*Službeni list SFRJ*, 13/1979).

⁵⁵ *Law of the Sea Bulletin*, 1994., No. 26, str. 54.

⁵⁶ Albanski otok Sazan, smješten u blizini kopna, uzet je u obzir kao točka polazne crte.

⁵⁷ Već u preambuli Sporazuma je navedeno da su stranke postigle suglasnost da se razgraničenje "utvrdi na osnovi načela ekvidistancije, odnosno crtom sredine". Primjena načela ekvidistancije ponavlja se i u članku 1., u kojem su navedene koordinate točaka promjene smjera granične crte.

⁵⁸ Detaljnije vidi: J. I. CHARNEY, L. M. ALEXANDER (ur.), *International Maritime Boundaries*, Vol. III, The Hague/Boston/London, 1998., str. 2447–2451.

Ipak, odredbama članka 2. talijansko-albanskog sporazuma detaljno je uređeno iskorištavanje mineralnih izvora koje presijeca crta razgraničenja. Također i u službenom zapisniku, koji je potpisan istoga dana kada i Sporazum, stranke su se obvezale da će učiniti sve što je moguće kako bi postigle suglasnost o pravičnoj kompenzaciji, ukoliko je već započeto iskorištavanje tih resursa.⁵⁹

Karta 8. Granice podmorskih prostora Italije

⁵⁹ Italija i Albanija sporazumjele su se također da koncesije koje su prije toga dodijeljene zadrže svoju vrijednost samo unutar granica dogovorenih Sporazumom iz 1992.

Valja napomenuti da ta crta razgraničenja ipak još nije u potpunosti utvrđena, jer su preostale nedefinirane još dvije točke tromeđe – jedna na sjeveru i druga na jugu, koje bi trebalo odrediti posebnim pregovorima sa susjednim državama. U tom pogledu u ovom je sporazumu upotrijebljen, dakle, isti pristup kao i u sporazumu o razgraničenju Italije s bivšom SFRJ iz 1968. godine – granična crta prekinuta je prije očekivane točke tromeđe albansko-talijansko-jugoslavenske morske granice.

Utvrđivanjem te granične crte s Albanijom, u cijelosti je dovršeno razgraničenje podmorskih prostora Italije u Jadranskom moru. Njihova ukupna površina u teritorijalnom moru i epikontinentskom pojasu obuhvaća 58 466 četvornih kilometara, što je najveći prostor podmorja koji pripada nekoj od jadranskih država.

3.2. Hrvatska

Podmorski prostori Republike Hrvatske u njezinom teritorijalnom moru i epikontinentskom pojasu protežu se uzduž velikoga dijela Jadrana na oko 43 tisuće četvornih kilometara, računajući do naslijeđenih granica s Italijom,⁶⁰ crte ekvidistancije sa Slovenijom te do privremene granice s Crnom Gorom određene Protokolom iz 2002. godine.

Zahvaljujući svome geografskom položaju i 6 278 kilometara dugoj obalnoj crti na kopnu i otocima, Hrvatska se koristi najraznovrsnijim prostorom Jadranskog mora. Prema koeficijentu razvedenosti 11, njezina obala se ubraja među najrašćlanjenije europske obale⁶¹ s 1 246 kopnenih površina okruženih morem, koje se mogu smatrati otocima u skladu s definicijama Međunarodne hidrografske organizacije.⁶²

Uz Konvenciju o pravu mora Republika Hrvatska je vezana od 5. travnja 1995., a od 8. listopada 1991. smatra se i strankom triju ženevskih konvencija iz 1958. – Konvencije o teritorijalnom moru i vanjskom pojasu, Konvencije o otvorenome moru te Konvencije o epikontinentskom pojasu. Za rješavanje sporova o tumačenju ili primjeni Konvencije iz 1982. izabrala je nadležnost Međunarodnog suda za pravo mora u Hamburgu i Međunarodnog suda u Haagu.

Ravne polazne crte od kojih se mjeri širina teritorijalnog mora Hrvatske,⁶³ ispunjavaju sve uvjete koje međunarodno pravo postavlja u pogledu njihove primjene.

⁶⁰ Te naslijeđene granice epikontinentskog pojasa i teritorijalnog mora s Italijom, prema sporazumima iz 1968. i 1975. godine, jedine su konačno utvrđene granice morskoga dna i podzemlja koje pripada Hrvatskoj.

⁶¹ Hrvatskoj pripada 79 otoka (s površinom većom od jednoga četvornog kilometra), 525 otočića i 642 hridi i grebena. Takav tip razvedenosti treći je u Europi (nakon norveške i grčke obale). Poblizje vidi: T. DUPLANČIĆ – LEDER, T. UJEVIĆ, M. ČALA, *Coastline lengths and areas of islands in the Croatian part of the Adriatic Sea determined from the topographic maps at the scale of 1:25000*, *Geoadria*, 2004., Vol. 9, str. 5–32.; J. RIĐANOVIĆ, *op. cit.* bilj. 13.

⁶² *Hydrographic Dictionary*, Fifth Edition, Special Publication No. 32, Part I, Vol. I, Monaco, 1994., str. 117.

⁶³ U članku 18(2). Pomorskog zakonika Republike Hrvatske (*Narodne novine* br. 181/2004, 76/2007, 146/2008, 61/2011, 56/2013) navedene su ravne crte koje spajaju sljedeće točke na obali kopna i na obali otoka: a) rt Zarubača – jugoistočni rt otoka Mrkan – južni rt otoka Sv. Andrija – rt Gruj (otok

Povučene su uzduž izrazito razvedene obale u čijoj se neposrednoj blizini nalazi lanac otoka i ne odstupaju od njezinoga općeg smjera. Taj sustav polaznih crta za hrvatski dio jadranske obale jednak je onome koji je još prije pola stoljeća ustanovila bivša jugoslavenska država Zakonom o obalnom moru SFR Jugoslavije iz 1965. godine.⁶⁴ Budući da su povučene restriktivno, izvan njihovoga obuhvata ostali su udaljeni hrvatski otoci – Vis, Biševo, Sušac, Svetac i Palagruža, kao i otočići Jabuka, Kamik, Brusnik i Galijula. Stoga prostori između njih i kopna nisu obuhvaćeni pravnim režimom unutarnjih morskih voda, pa hrvatsko državno područje na moru danas ne obuhvaća sav međunarodnopravno dopustiv prostor.⁶⁵

Vanjska granica teritorijalnog mora Republike Hrvatske dotiče teritorijalna mora triju susjednih država – Italije, Slovenije i Crne Gore, a teritorijalno more Bosne i Hercegovine dotiču hrvatske unutarnje morske vode.

Jedinu konačno utvrđenu granicu teritorijalnog mora Hrvatska danas ima s Italijom – u Tršćanskom zaljevu i izvan toga zaljeva, dugu 14,1 milja odnosno 26,14 kilometara. Tu blago modificiranu ekvidistanciju između polaznih crta dviju država, ustanovljenu Osimskim sporazumom 1975. godine, Hrvatska je naslijedila nakon osamostaljenja.

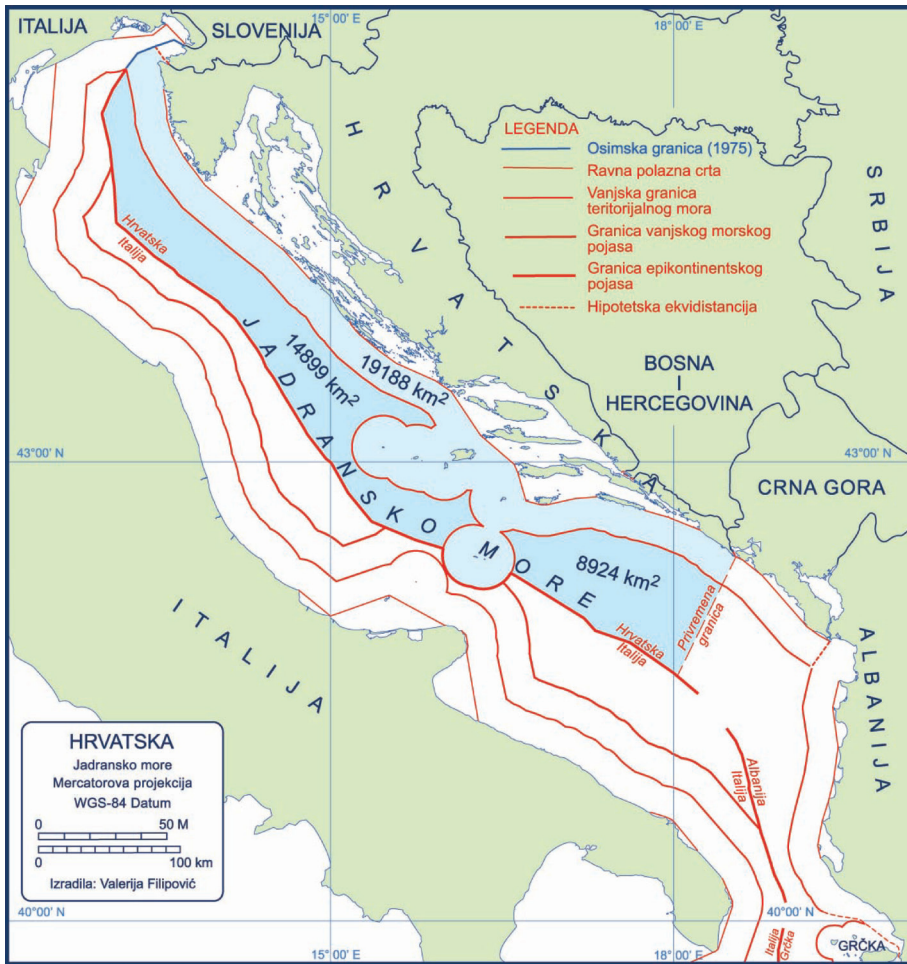
Teritorijalna mora Hrvatske i Slovenije do okončanja arbitražnog postupka koji je u tijeku te donošenja konačne i pravno obvezujuće presude (u pogledu cjelokupne kopnene i morske granice dviju država),⁶⁶ dijeli privremena lateralna crta razgraničenja određena crtom sredine u Savudrijskom/Piranskom zaljevu i njezinim produžetkom do granice s Italijom utvrđene Osimskim sporazumom. Ta crta razgraničenja duga je 8,2 milje odnosno 15,19 kilometara.

Mljet), b) rt Korizmeni (otok Mljet) – otok Glavat – rt Struga (otok Lastovo) – rt Veljeg mora (otok Lastovo) – jugozapadni rt otoka Kopište – rt Velo danče (otok Korčula) – rt Proizd – jugozapadni rt otoka Vodnjak – rt Rat (otok Drvenik mali) – hrid Mulo – hrid Blitvenica – otok Purara – otok Balun – otok Mrtovac – otok Garmenjaka veli – točka na Dugom otoku s koordinatama 43°53'12" sjeverne geografske širine i 15°10'00" istočne geografske dužine, c) rt Veli rat (Dugi otok) – hrid Masarine – rt Margarina (otok Susak) – pličina Albanež – otok Grunj – hrid Sv. Ivan na pučini – pličina Mramori – otok Altiež – rt Kastanjija.

⁶⁴ Ravne polazne crte uzduž istočnoga dijela jadranske obale, čiji najveći dio danas pripada Hrvatskoj, prvi put su povučene još 1948. (deset godina prije donošenja pravila o njihovom povlačenju na Prvoj konferenciji UN-a o pravu mora i tri godine prije donošenja presude Međunarodnog suda u britansko – norveškom sporu o ribolovu). Tada su povučene restriktivno, jer se još nije znalo hoće li biti međunarodnopravno priznate. Taj sustav ravnih polaznih crta velikim dijelom je potvrđen zakonom iz 1965. godine. (*Službeni list SFRJ*, br. 22/1965).

⁶⁵ Detaljnu analizu vidi: M. V. ŽUŽUL, V. FILIPOVIĆ, Polazne crte u Sredozemnome moru s posebnim osvrtom na pitanje korekcije ravnih polaznih crta Republike Hrvatske, *Poredbeno pomorsko pravo*, br. 65, 2011., str. 52–69.

⁶⁶ Vlade dviju država prihvatile su krajem 2009. godine prijedlog Europske komisije da njihov granični spor riješi poseban Arbitražni sud. Hrvatski sabor je Arbitražni sporazum sa Slovenijom ratificirao 24. studenoga 2009. (*Narodne novine – Međunarodni ugovori*, br. 12/2009).

Karta 9. Granice podmorskih prostora Republike Hrvatske

Između Hrvatske i Crne Gore danas je na snazi privremena granica na moru duga 14 milja odnosno 25,98 kilometara.⁶⁷ Ta za Hrvatsku nepovoljna crta razgraničenja u Boki kotorskoj i dijelu područja izvan toga zaljeva određena je Protokolom o privremenom režimu uz južnu granicu između dviju država, čije je potpisivanje prije dvanaest godina bilo uvjet za odlazak UN-ovih promatrača s Prevlake. U takvim okolnostima Hrvatska je pristala odstupiti od crte sredine, čime je do konačnog razgraničenja prepustila Crnoj Gori površinu od 52,3 četvorna kilometra u Boki kotorskoj i izvan tog zaljeva, do vanjske granice teritorijalnog mora. Iako podmorje

⁶⁷ Duljine svih morskih granica Republike Hrvatske u ovome radu navedene su prema podacima Državne geodetske uprave i Hrvatskoga hidrografskog instituta, a koji su izvedeni na temelju hidrografskih i geodetskih podataka dostupnih u ovom trenutku.

u nastavku teritorijalnih mora Hrvatske i Crne Gore još nije razgraničeno, raspisani su natječaji za dodjelu koncesija za istraživanje i eksploataciju ugljikovodika i u tim prostorima, pa bi određivanje bočne crte razgraničenja između njihovih epikontinentskih pojaseva za obje države trebao biti prioritetni zadatak.⁶⁸

Granicu epikontinentskog pojasa utvrđenu Sporazumom iz 1968. godine (koji je s Talijanskom Republikom u Rimu tada zaključila bivša Jugoslavija), Republika Hrvatska je naslijedila nakon osamostaljenja.⁶⁹ Ta crta danas razgraničava podmorske prostore Hrvatske i Italije uzduž velikoga dijela Jadranskog mora, od sjeverozapada prema jugoistoku. Započinje od točke na izlazu iz Tršćanskog zaljeva, koja označava vanjsku granicu teritorijalnih mora Hrvatske i Italije, a završava se točkom koja ima koordinate 41° 30,0' N i 18° 12,9' E.

Kada je krajem prošlog stoljeća započelo intenzivno iskorištavanje jadranskog podmorja, javila se potreba razgraničenja preciznim suvremenim metodama globalnog pozicioniranja. Stručnjaci Hrvatskoga hidrografskog instituta u suradnji s talijanskim kolegama (*Istituto Idrografico della Marina*) našli su zadovoljavajuće rješenje i 25. siječnja 2005. potpisali dokument o usklađivanju popisa koordinata.⁷⁰ Republika Hrvatska i Talijanska Republika zaključile su razmjenom nota Sporazum o usklađivanju popisa koordinata navedenih u Sporazumu o razgraničenju između SFRJ i Italije iz 1968. godine, koji je stupio na snagu 2. kolovoza 2005. Taj dokument je od posebne važnosti za buduće razgraničenje gospodarskih pojaseva dviju država odnosno zaštićenog ekološko-ribolovnog pojasa Hrvatske i ekološke zone Italije.

Prema točkama 5. i 6. Odluke o proširenju jurisdikcije Republike Hrvatske na Jadranskome moru iz 2003., vanjske granice zone "utvrdit će se međunarodnim ugovorima o razgraničenju s državama čije obale leže sučelice ili bočno u odnosu na hrvatsku obalu". Do sklapanja tih ugovora, "vanjska granica zaštićenoga ekološko-ribolovnog pojasa Republike Hrvatske privremeno će slijediti crtu razgraničenja epikontinentskog pojasa uspostavljenu Sporazumom između SFRJ i Talijanske Republike o razgraničenju epikontinentskog pojasa iz 1968. godine, a kod bočnog razgraničenja crtu koja slijedi smjer i nastavlja se na privremenu crtu razgraničenja teritorijalnih mora kako je to utvrđeno Protokolom o privremenom režimu uz južnu granicu između Republike Hrvatske i Srbije i Crne Gore iz 2001. godine."

U diplomatskoj noti Ujedinjenim narodima od 16. travnja 2004., Italija se usprotivila takvom "jednostranom" određivanju granice zaštićenog ekološko - ribolovnog

⁶⁸ Prema članku 42(3). Pomorskog zakonika Republike Hrvatske do postizanja sporazuma o razgraničenju epikontinentskog pojasa sa Crnom Gorom "Republika Hrvatska će uživati suverena prava u tome pojasu do crte sredine koja se nastavlja na vanjsku granicu teritorijalnog mora u Bokokotorskom zaljevu u smjeru pučine."

⁶⁹ Taj sporazum je analiziran *supra*, 3.1.

⁷⁰ Z. GRŽETIĆ, V. BARIĆ PUNDA, V. FILIPOVIĆ, Suvremeni kartografski prikaz granica Republike Hrvatske na moru, *Zbornik radova – 2nd International marine science conference IMSC 2009.*, Split, 2009., str. 596, 613–614.

pojasa Republike Hrvatske, ističući da se njegova granica ne može poklapati s granicom epikontinentskog pojasa između dviju država, prema Sporazumu iz 1968.⁷¹ Za granicu koju je Hrvatska navela kao privremenu u spomenutoj odluci iz 2003., Italija drži da je "suprotna njezinim interesima na Jadranu" jer je, kako je u noti navedeno, "od 1968. godine do danas" došlo je do "promjene relevantnih geografskih okolnosti", a time i parametara za određivanje crte sredine.⁷²

Vanjske granice zaštićene ekološke zone, koju je Italija proglasila iznad svoga epikontinentskog pojasa zakonom iz 2006. godine, do sporazuma sa susjednim državama slijede crtu sredine čije su sve točke jednako udaljene od najbližih točaka polaznih crta od kojih se mjeri širina talijanskoga teritorijalnog mora i teritorijalnog mora država čija područja granice s područjem Italije, ili su mu sučelice.⁷³ Dakle, crta sredine između polaznih crta od kojih se mjeri širina teritorijalnih mora Italije i Hrvatske određena tim zakonom, ne slijedi granicu epikontinentskog pojasa utvrđenu 1968. godine, jer su tim sporazumom dogovoreni obostrani ustupci u središnjem Jadranu, a Italija je devet godina nakon potpisivanja Sporazuma iz 1968. povukla ravne polazne crte uz više dijelova svoje jadranske obale. Stoga u pregovorima o definiranju buduće granice pravnih režima koje su dvije države proglasile u morskom prostoru iznad epikontinentskog pojasa, Hrvatska svakako treba inzistirati na razgraničenju jedinstvenom graničnom crtom, u skladu s Konvencijom UN-a o pravu mora iz 1982.⁷⁴

Da je takvo razgraničenje u najboljem interesu pravne sigurnosti pokazala je široko prihvaćena praksa država u svim dijelovima svijeta,⁷⁵ a u prilog uvođenja jedinstvene višefunkcionalne morske granice jasno su izražena stajališta i u međunarodnopravnoj doktrini. To se posebice odnosi na razgraničenje prostora epikontinentskog i gospodarskog pojasa, jer se time, među ostalim prednostima, "izbjegava i konfuzija koju uzrokuje pluralizam pravnih režima izazvan različitim granicama".⁷⁶

⁷¹ Note concerning the declaration of an ecological and fisheries protection zone in the Adriatic Sea by the Republic of Croatia of 3 October 2003., *Law of the Sea Bulletin*, 2004., No. 54, str. 129.

⁷² F. CAFFIO ističe nužnost utvrđivanja nove granice koja bi trebala biti povoljnija za Italiju od crte razgraničenja epikontinentskog pojasa. Poblje vidi: Zona economica esclusiva: un punto di vista italiano, u: N. Ronzitti (ur.), *I rapporti di vicinato dell'Italia con Croazia, Serbia-Montenegro e Slovenia*, Roma, 2005., str. 162–165.

⁷³ Vidi *supra*, bilj. 35.

⁷⁴ Prema člancima 74(4). i 83(4). "kada između zainteresiranih država postoji sporazum koji je na snazi", pitanja u vezi s razgraničenjem gospodarskog pojasa (u članku 83. – epikontinentskog pojasa) "uređuju se u skladu s odredbama tog sporazuma."

⁷⁵ Do 2000. godine bilo je zaključeno 50 dvostranih ugovora kojima je uspostavljena samo jedna granica za više morskih pojaseva između susjednih država. Poblje vidi: *Handbook on the Delimitation of Maritime Boundaries*, Division for Ocean Affairs and the Law of the Sea, Office of Legal Affairs, United Nations New York, 2000., str. 18.

⁷⁶ Tako D. RUDOLF, *Gospodarski pojas i pitanja razgraničenja, Adrias*, 1987., br. 1, str. 61–62. Vidi također: S. P. SHARMA, *The Single Maritime Boundary Regime and the Relationship between the*

Karta 10. Crta razgraničenja epikontinentskih pojaseva Hrvatske i Italije s obzirom na crtu ekvidistancije

Povlačenje jedinstvene morske granice i u međunarodnoj sudskoj i arbitražnoj praksi posljednjih je desetljeća u potpunosti zamijenilo povlačenje različitih crta razgraničenja za više pojaseva u istom morskom prostoru. Takva praksa može se pratiti još od 1982. godine kada je Međunarodnom sudu u Haagu prvi put postavljen zahtjev za razgraničenjem jedinstvenom morskom granicom – u sporu o granici u zaljevu Maine između Kanade i SAD-a,⁷⁷ do novih presuda toga suda – u sporu o razgraničenju Rumunjske i Ukrajine u Crnome moru od 3. veljače 2009.⁷⁸ te u sporu o morskoj granici između Perua i Čilea od 27. siječnja 2014. godine.⁷⁹

Continental Shelf and the Exclusive Economic Zone, *International Journal of Estuarine and Coastal Law* Vol. 2, br. 4, 1987., str 203 i d.; D. P. O'CONNEL, *The International Law of the Sea*, Vol. II, Oxford, 1984., str. 729–730.

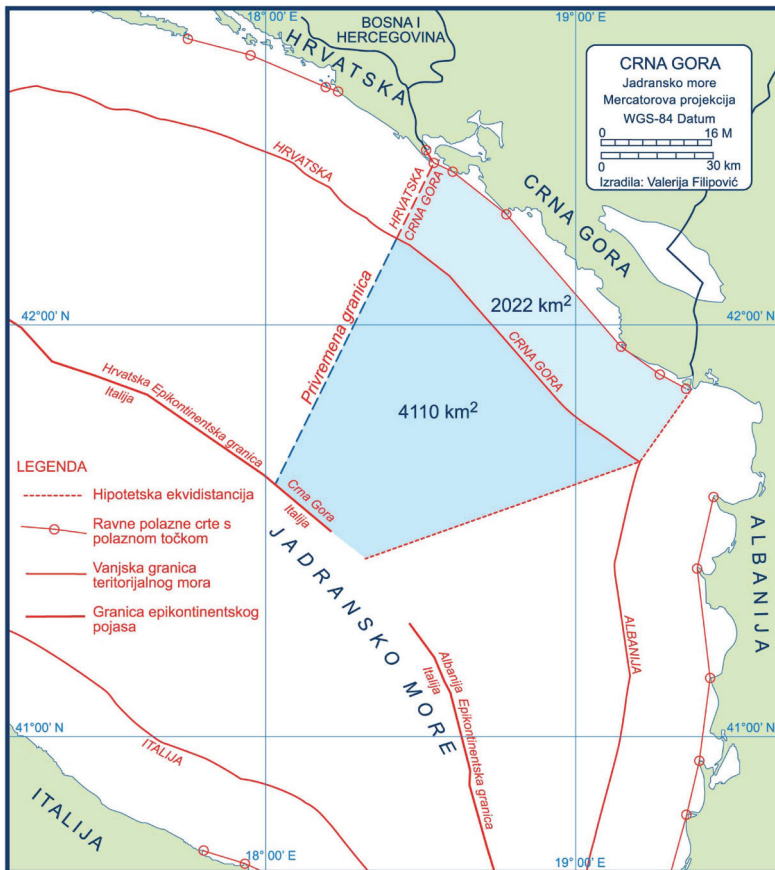
⁷⁷ *I.C.J. Reports* 1984., str. 246–345.

⁷⁸ <http://www.icj.org>

⁷⁹ <http://www.icj-cij.org/docket/files/137/17928.pdf>

3.3. Crna Gora

Jedina konačno definirana granica podmorskih prostora Crne Gore – naslijeđe-
na je crta razgraničenja epikontinetskog pojasa s Italijom, utvrđena Sporazumom
između bivše Jugoslavije i Italije 1968. godine. Granica podmorskih prostora Crne
Gore na jugu je hipotetska ekvidistancija prema Albaniji, a na sjeveru privremena
granica s Hrvatskom određena Protokolom između Vlade Republike Hrvatske i Vla-
de Savezne Republike Jugoslavije o privremenom režimu uz južnu granicu između
dviju država.⁸⁰ Računajući do tih graničnih crta, podmorski prostori Crne Gore u
njezinome teritorijalnom moru i epikontinetskom pojasu protežu se na ukupno
6 132 četvorna kilometra.

Karta 11. Granice podmorskih prostora Crne Gore

⁸⁰ U vrijeme potpisivanja Protokola Crna Gora je bila u zajedničkoj državi sa Srbijom – Saveznoj Republici Jugoslaviji. Neovisnost i samostalnost proglasila je 3. lipnja 2006. godine.

Veći dio od 260 kilometara duge crnogorske obale slabo je razveden. Jedini prostrani zaljev je Boka kotorska, a osim nekoliko otočića u tom zaljevu te ispred Budve, nema većih otoka. U Boki kotorskoj obala je dobro razvedena, kao i na krajnjem južnom području uz ušće rijeke Bojane.⁸¹ Crna Gora je stranka Konvencije UN-a o pravu mora od 23. listopada 2006., a vezana je i uz sve četiri ženevske konvencije. Pitanja vezana uz morske i podmorske prostore pred svojim obalama uredila je *Zakonom o moru*, koji je usvojen 2007. godine.⁸²

U Zakonu o moru definirane su polazne crte za mjerenje širine teritorijalnog mora Crne Gore,⁸³ njegove vanjske granice i prostor epikontinentškog pojasa.⁸⁴ U članku 12. toga zakona navedeno je: "Do konačnog rješenja razgraničenja na moru između Crne Gore i Republike Hrvatske u cijelosti se primjenjuju odredbe Protokola i aneksi Protokola o privremenom režimu na Prevlaci, potpisani između bivše SRJ i Republike Hrvatske".

Iako bi granica između državnih morskih područja Hrvatske i Crne Gore, u skladu s pravilima iz članka 15. Konvencije UN-a o pravu mora te sudskih i arbitražnih presuda, mogla pratiti crtu sredine te se lako i brzo dogovoriti, već dvanaest godina otvoreno je pitanje između dviju država. Sadašnja, za Hrvatsku nepovoljna privremena granica određena je već spomenutim *Protokolom o privremenom režimu uz južnu granicu između dviju država*⁸⁵ 2002. godine.

Budući da je potpisivanje toga protokola bilo uvjet za povlačenje promatračke misije UN-a s Prevlake te konačno uspostavljanje suverenosti Republike Hrvatske nad cjelokupnim državnim teritorijem, Hrvatska je tada pristala privremeno odstu-

⁸¹ Koeficijent razvedenosti crnogorske obale je 2,83.

⁸² *Službeni list Crne Gore*, br. 17/2007 od 31.12.2007. i br. 06/2008 od 25.01.2008.

⁸³ Polazne crte za mjerenje širine teritorijalnog mora Crna Gora je odredila u članku 14. toga zakona na način koji citiramo u izvornom obliku:

"Osnovnu liniju teritorijalnog mora čine:

1) linije niske vode duž obale kopna i ostrva;

2) prave linije koje zatvaraju ulaze u zalive;

3) prave linije koje spajaju tačke na obali kopna i na obali ostrva:

- Najduži vrh Ade Bojane – Hrid Đeran;

- Hrid Đeran – Hrid V. Kamen;

- Hrid V. Kamen – Rt Mendra;

- Rt Mendra – Rt Platamuni; Rt Platamuni – Rt Veslo;

- Rt Veslo – do tačke koja se nalazi na razdaljini tri kabla od Rta Oštra na spojnici Rt Oštra – Rt Veslo;

- Tačka koja se nalazi na razdaljini tri kabla od Rta Oštra na spojnici Rt Oštra na Rt Veslo do Rta Konfin.

Osnovne linije su ucrtane u pomorskoj karti koju izdaje organ nadležan za hidrografsku djelatnost. Pri određivanju osnovne linije teritorijalnog mora, dijelom obale smatraće se i najisturenije stalne lučke građevine koje su sastavni dio lučkog sistema."

⁸⁴ Članci 15. i 36. Zakona o moru Crne Gore.

⁸⁵ Protokol je potpisan je 10. prosinca 2002. i od toga dana se primjenjuje. Tekst Protokola vidi: V. BARIĆ PUNDA, D. RUDOLF ml., *Pravo mora – dokumenti, mišljenja znanstvenika, komentari*, Split, 2007., str. 229–235.

piti od načela crte sredine. U tekstu toga na brzinu sklopljenog instrumenta nije poštovano načelo reciprociteta⁸⁶ niti se potvrđuje suverenitet Hrvatske nad Prevlakom i Konavlima koji su neosporan dio hrvatskoga državnog teritorija. Umjesto riječi "suverenitet" u Protokolu se koristi izraz "privremena jurisdikcija", a više odredbi formulirano je nejasno i bez precizno navedenih koordinata.⁸⁷

Stoga je od posebne važnosti da je u njegov sadržaj unijet članak 2. prema kojem su se obje stranke složile da "odredbe Protokola i njegovih aneksa, kao i njegova provedba ni na koji način ne prejudiciraju konačno razgraničenje između država".

Privremena crta razgraničenja, određena člancima 4., 5. i 6. Protokola, započinje od krajnje točke kopnene državne granice između Hrvatske i Crne Gore, koja izlazi na morsku obalu na rtu Konfin. Kao privremena granica uz hrvatsku obalu u Boki kotorskoj nije korištena crta sredine, nego je bez ikakvoga međunarodnopravnog utemeljenja povučena ravna crta od rta Konfin do točke koja je udaljena tri kabela (555,6 metara) od rta Oštra i nalazi se na spojnici rt Oštra – rt Veslo.⁸⁸ Razgraničenje izvan Boke kotorske nastavlja se "ravnom crtom 12 nautičkih milja azimutom 206° do otvorenog mora" i također, nije na ekvidistanciji između dviju obala, nego je bliže hrvatskoj obali.⁸⁹

Kao što je već u uvodu istaknuto, Vlada Republike Hrvatske je određujući koordinate istražnih prostora u dokumentaciji za *Prvo javno nadmetanje za izdavanje dozvola za istraživanje i eksploataciju ugljikovodika na Jadranu* od 2. travnja 2014.,⁹⁰ u potpunosti poštivala tu privremenu granicu kao i južnu lateralnu privremenu crtu razgraničenja njezinoga zaštićenog ekološko-ribolovnog pojasa, koja slijedi smjer i nastavlja se na privremenu crtu razgraničenja teritorijalnih mora prema Protokolu iz 2002.⁹¹ Dakle, granice svojih morskih i podmorskih prostora prema Crnoj Gori Hrvatska je odredila pridržavajući se u cijelosti odredbi Protokola i azimuta 206°.

Kao što je iz priložene karte 12. razvidno, od odredbi Protokola ali i od pravila Konvencije UN-a o pravu mora, odstupila je Vlada Crne Gore još 2011. godine pre-

⁸⁶ Protokol omogućava jugoslavenskoj odnosno od 2006. crnogorskoj strani nazočnost na hrvatskoj polovici akvatorija oko Prevlake, a Hrvatska recipročno nema iste ovlasti na crnogorskoj polovici akvatorija. Detaljniju analizu vidi: M. KLEMENČIĆ, D. TOPALOVIĆ, *op. cit.* str. 321–322.

⁸⁷ Stoga se granica u smjeru otvorenog mora ne može sa sigurnošću povući.

⁸⁸ Crna Gora je 2007. godine primijenila ravnu polaznu crtu koja odstupa od privremene granice prema Protokolu iz 2002. (od rta Veslo na crnogorskoj obali do točke koja se nalazi na udaljenosti od tri kabela od rta Oštra na spojnici rt Oštra – rt Veslo, te od točke koja se nalazi na udaljenosti od tri kabela od rta Oštra na spojnici rt Oštra na rt Veslo do rta Konfin). Vidi *supra*, bilj. 83. Detaljnije uz kartografski prikaz vidi: V. BARIĆ PUNDA, V. FILIPOVIĆ, Novi prilozi razgraničenju morskih i podmorskih prostora između Hrvatske i Crne Gore, *Zbornik radova – In memoriam prof. dr. sc. Vjekoslav Šmid*, Rab, 2010., str. 243–260.

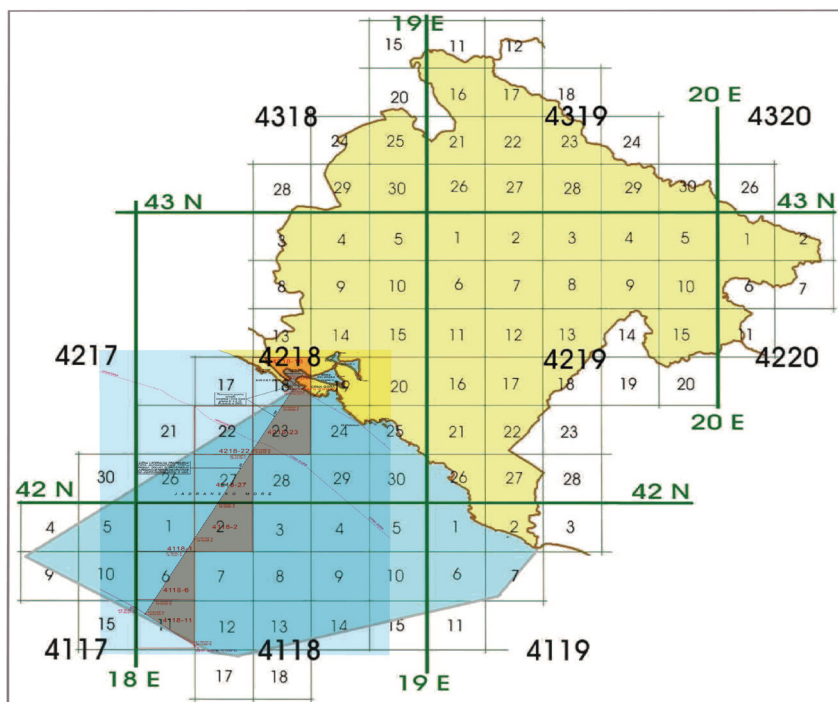
⁸⁹ Cf. Z. GRŽETIĆ, V. BARIĆ PUNDA, V. FILIPOVIĆ, *op. cit.* str. 608–611.

⁹⁰ Vidi bilj. 7.

⁹¹ Prema točki 6. Odluke o proširenju jurisdikcije Republike Hrvatske na Jadranskomu moru (*Narodne novine* br. 157/2003).

cizirajući koordinate istražnih prostora u *Odluci o određivanju blokova za istraživanje i proizvodnju ugljovodonika*.⁹² Određivanjem pravca lateralne granice prema Republici Hrvatskoj primjenom azimuta 231°, Crna Gora je ušla u hrvatske podmorske prostore znatno sjevernije od privremene crte razgraničenja - s površinom od 128 četvornih kilometara u teritorijalnome moru i 1 892 četvorna kilometra u području epikontinentskog pojasa.

Republika Hrvatska je 15. prosinca 2011. uputila prosvjednu notu Veleposlanstvu Crne Gore u Zagrebu zbog te pogrešno prikazane granice, koja je različita od crte razgraničenja prema Protokolu iz 2002., kao i zbog nepravilnog prikaza lateralne granice na moru između dviju država, kako između teritorijalnih mora tako i kod prikaza njezinog nastavka u pravocrtnom smjeru koji se nastavlja izvan granice teritorijalnog mora.

Karta 12. Istražni i proizvodni blokovi u crnogorskom podmorju prema Odluci Vlade Crne Gore iz 2011.⁹³

⁹² Odluka je objavljena 28. ožujka 2011. (*Službeni list Crne Gore*, br. 17/2011). Vlada Crne Gore tu odluku je donijela temeljem Zakona o istraživanju i proizvodnji ugljovodonika (*Službeni list Crne Gore*, br. 41/2010).

⁹³ Prikaz je sastavni dio *Odluke o određivanju blokova za istraživanje i proizvodnju ugljovodonika* iz 2011. godine. U *Službenom listu Crne Gore* br. 51/2014 od 5. prosinca 2014. objavljena je Odluka o izmjeni te odluke kojom Vlada Crne Gore odustaje od raspisivanja tendera za davanje koncesije na vrlo malom dijelu toga prostora – od samo 128 četvornih kilometara, koji je neprijeporno teritorijalno more Republike Hrvatske.

Pri određivanju položaja istražnih prostora u spomenutoj odluci, Crna Gora je primjenom azimuta 231° umjesto azimuta 206° povećala svoje podmorske prostore za čak 33% u odnosu na njihovu ukupnu površinu koja joj pripada poštivanjem privremene granice prema Hrvatskoj, određene Protokolom iz 2002. godine. Valja imati na umu da upravo to granično područje, prema rezultatima geoloških istraživanja i interpretaciji podataka nedavno provedenoga seizmičkog snimanja, ima znatnu potencijalnost za ugljikovodike.⁹⁴ Stoga je od iznimne važnosti određivanje pravca buduće konačne crte bočnog razgraničenja između morskih prostora dviju država sve do granice epikontinentnog pojasa s Italijom, utvrđene Sporazumom iz 1968. S obzirom na njihova sadašnja udaljena stajališta, konačno razgraničenje vjerojatno će morati biti povjereno Međunarodnome sudu u Haagu.⁹⁵

3.4. Albanija

Podmorski prostori Republike Albanije protežu se na oko 11 477 četvornih kilometara morskoga dna i podzemlja u njezinome teritorijalnom moru i epikontinentnom pojasu, računajući do crte razgraničenja epikontinentnog pojasa s Italijom koja joj leži sučelice i hipotetskih ekvidistancija s državama s kojima se njezine obale dodiruju – Crnom Gorom na sjeveru i Grčkom na jugu.

Slabo razvedena albanska obala duga je 406 kilometara, a jedini otok pred njom je Sazan.⁹⁶ Unatoč takvim geografskim obilježjima, Albanija je i posljednjim propisima koji se odnose na njezine morske i podmorske prostore iz 1990. godine⁹⁷ potvrdila sustav ravnih polaznih crta koji je bio uspostavljen uzduž gotovo cijele njezine obale, u skladu sa zakonima iz 1970. i 1976. godine.⁹⁸

Nakon što je gotovo petnaest godina imala teritorijalno more široko 15 milja, Albanija je spomenutim zakonom iz 1990. godine širinu svoga teritorijalnog mora uskladila s međunarodnopravnim limitom. Od 17. prosinca 1964. vezana je uz Ženevsku konvenciju o epikontinentnom pojasu, a tek je 23. lipnja 2003. postala stranikom Konvencije o pravu mora.

⁹⁴ Za vrijeme najnovijih istraživanja (2D seizmičkog snimanja) hrvatskoga dijela Jadrana, od rujna 2013. do siječnja 2014. godine, snimljeno je oko 15 tisuća kilometara linija seizmičkih profila. (<http://www.hgi-cgs.hr/2dsnimanja.html>). Prema mišljenju stručnjaka upravo dijelovi podmorja uz granicu između Hrvatske i Crne Gore imaju izniman potencijal. (www.vecernji.hr/necemo-odustati-od-istrazivanja-u-jadrani-nafta-polja-nece-ugroziti-arbitrazu-931302)

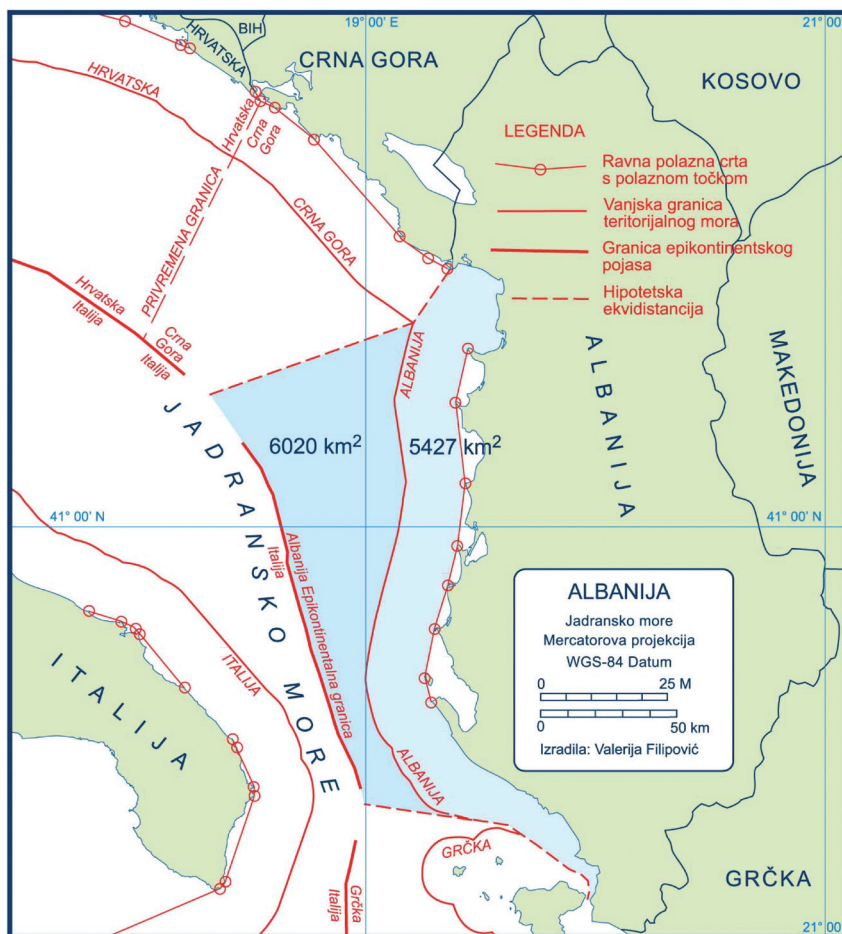
⁹⁵ Prema neslužbenim informacijama Vlade Hrvatske i Crne Gore o tome su već postigle načelan dogovor. (<http://www.rtcg.me/vijesti/politika/71351/nema-uslova-za-bilateralni-sporazum.html>)

⁹⁶ Koeficijent razvedenosti albanske obale je samo 1,53.

⁹⁷ Decree No. 4650, as amended by Decree No. 7366, dated 9 March 1990, on the State Border of the People's Socialist Republic of Albania, *Law of the Sea Bulletin*, 1990., No. 16, str. 2.

⁹⁸ Dekret br. 4650 (od 9. ožujka 1970.) izmijenjen je propisima od 23. veljače 1976. – Dekret br. 538, *The Law of the Sea, Baselines. National Legislation With Illustrative Maps*, Office for Ocean Affairs and the Law of the Sea, United Nations, New York, 1989., str. 1–2.

Iako ne ispunjava uvjete iz članka 7(1). te konvencije, Albanija je ispred svoje obale povukla sedam ravnih polaznih crta u ukupnoj duljini od 87 milja. Te crte slijede glavni pravac njezine obale zatvarajući ulaze u sve zaljeve (uključujući i zaljev Vlora te otočić Sazan koji se nalazi ispred tog zaljeva).⁹⁹ Budući da ti zaljevi ne zadiru duboko u kopno, ravne polazne crte Albanije ipak nisu znatno utjecale na vanjske granice njezinih unutarnjih morskih voda i teritorijalnog mora.¹⁰⁰

Karta 13. Podmorski prostori Albanije

⁹⁹ U članku 1. zakona iz 1990. navedeno je: "Teritorijalne vode Narodne Republike Albanije prostiru se uzduž cijele njezine obalne crte u širini od 12 milja (22,224 m), počevši od ravne polazne crte koja započinje kod rta Rodoni (Muzhli), pa spaja rt Palit, rt Lagit (Turra Castle), rt Semani, ušće rijeke Vijose, sjeveroistočnu obalu otoka Sazan, rt Gjuhezes i zaljev Grama, te se nastavlja dalje između albanske obale i grčkih otoka do sredine Krfskog tjesnaca."

¹⁰⁰ Detaljnije vidi: International Boundary Study, *Limits in the Seas, Straight Baselines: Albania*, 16 February 1970., No. 7., *Straight Baseline Claims: Albania and Egypt*, 6 May 1994., No. 116.

Jedina konačno utvrđena morska granica ispred albanskih obala je crta razgraničenja s Italijom, kojom je prema Ugovoru o razgraničenju epikontinentskih pojaseva iz 1992. godine podijeljeno morsko dno i podzemlje tih dviju država.¹⁰¹ Ipak, ta striktna ekvidistancija još nije u potpunosti dovršena, jer su preostale nedefinirane još dvije točke tromede – jedna na sjeveru i druga na jugu. Njih bi trebalo odrediti pregovorima s Crnom Gorom i Grčkom, s kojima se Albanija još mora sporazumjeti i o lateralnim granicama teritorijalnog mora i epikontinentskog pojasa.

Iako morska granica između bivše Jugoslavije i Albanije nije bila dogovorena ni prije 1990. godine, u stručnoj literaturi se ocjenjuje da ne bi trebalo biti većih teškoća pri određivanju pravca buduće crta razgraničenja morskih i podmorskih prostora Crne Gore i Albanije. Početna točka te granične crte trebalo bi biti ušće rijeke Bojane (albanski Bune), koja se nalazi na kopnenoj granici dviju država. Od ušća te rijeke granična crta bi se mogla protezati do trostrane spojne točke sa Italijom u blizini 41° 25' N i 18° 20' E, koja se nalazi oko 8 milja južno od točke 43., odnosno krajnje južne točke granice koja je utvrđena Sporazumom iz 1968. godine.¹⁰²

Vjerojatno složeniji postupak utvrđivanja granice na moru Albanija bi mogla imati s Grčkom, s obzirom na položaj grčkih otoka koji se nalaze u blizini albanske obale na izlazu iz Jadranskog mora. Nedaleko od tih otoka, u blizini rta Stilos na sjevernoj obali Krfskog kanala, krajnja je točka kopnene državne granice Albanije i Grčke. Otok Krf i mali obližnji otoci na sjeveru – Ereikoussa i Orthónoi, mogli bi utjecati na modificiranje crte sredine, ograničavajući potencijalne zahtjeve Albanije u tom prostoru.¹⁰³ Crta ekvidistancije protezala bi se vjerojatno od krajnje točke njihove kopnene granice do trostrane spojne točke s Italijom u blizini 40° 06' N i 18° 58' E. Ta točka leži nedaleko od krajnje južne točke albansko – talijanske crte razgraničenja prema Sporazumu iz 1992. i 18 milja sjeverno do prve točke grčko – talijanske granice utvrđene Sporazumom iz 1977. godine.¹⁰⁴

Treba napomenuti da su Vlade Albanije i Grčke još u travnju 2009. godine pripremile Nacrt sporazuma o određivanju morske granice između dviju država,¹⁰⁵ ali je Ustavni sud Albanije u siječnju 2010. sadržaj toga sporazuma ocijenio kao neustavan.¹⁰⁶

¹⁰¹ Analizu toga ugovora vidi *supra*, 3.1.

¹⁰² Početna točka crte razgraničenja utvrđena Sporazumom između Italije i Albanije iz 1992., nalazi se oko 9 milja južno od te trostrane spojne točke. Prema: V. PRESCOTT, C. SCHOFIELD, *The Maritime Political Boundaries of the World*, Second Edition, Leiden/Boston, 2005., str. 388.

¹⁰³ Poblže o tome vidi *ibid.*, str. 389.

¹⁰⁴ Crta sredine duga 268 milja između epikontinentskih pojaseva Italije i Grčke utvrđena je Sporazumom potpisanim 24. svibnja 1977., koji je stupio na snagu 12. studenoga 1980. Tekst vidi: J. I. CHARNEY, L. M. ALEXANDER, (ur.), *International Maritime Boundaries*, Vol. II, 1993., str. 1598–1600.

¹⁰⁵ Prema izjavama nekih albanskih stručnjaka i političara Albanija bi tim sporazumom izgubila oko 230 četvornih kilometara teritorijalnog mora u području za koje se smatra da je bogato nalazištima nafte (oko 4 milijarde barela) i plina (više od 1,5 milijardi kubnih metara). Prema: <http://www.energyobserver.com>

¹⁰⁶ *European Commission study, Country reports*, (http://ec.europa.eu/maritimeaffairs/documentation/studies/documents/albania_01_en.pdf)

4. GRANICE PODMORJA JADRANSKIH DRŽAVA U NEPOVOLJNOME GEOGRAFSKOM POLOŽAJU

4.1. Bosna i Hercegovina

Bosna i Hercegovina jadranska je država zahvaljujući uskome izlazu na more u Malostonskome zaljevu u području Neuma, gdje njezina obala duga 21 kilometar razdvaja kopneni državni teritorij Republike Hrvatske. Budući da u kopnenom dijelu svoga državnog područja Bosna i Hercegovina zauzima površinu od oko 51 tisuću četvornih kilometara, na njezinu obalu otpada samo 1% opsega te države.¹⁰⁷

Ispred njezine obale, koja se zbog posebnog oblika pruža na samo 10 kilometara zračne linije, vrlo je malo područje unutarnjih morskih voda i teritorijalnog mora koje je zatvoreno akvatorijem pod suverenitetom Republike Hrvatske. Stoga je granica na moru između tih dviju država specifična, jer je to crta razgraničenja teritorijalnog mora Bosne i Hercegovine i unutarnjih morskih voda Hrvatske.¹⁰⁸

Zbog takvih dimenzija i položaja njezine obale kao i zbog dubine akvatorija, morsko područje Bosne i Hercegovine nije pogodno za veći pomorski promet. Budući da jedini izlaz na otvoreno more i ulaz u Neum¹⁰⁹ vodi kroz Malostonski, Neretvanski i Korčulanski kanal, ti kanali imaju karakter tjesnaca koji služe međunarodnoj plovidbi, u kojima Konvencija UN-a o pravu mora jamči brodovima pravo neškodljivog prolaska.¹¹⁰ Uz tu konvenciju Bosna i Hercegovina vezana je od 12. siječnja 1994. godine, a od 1. rujna 1993. smatra se strankom triju ženevskih konvencija iz 1958. – Konvencije o teritorijalnome moru i vanjskom pojasu, Konvencije o otvorenome moru i Konvencije o očuvanju bioloških bogatstava otvorenog mora.

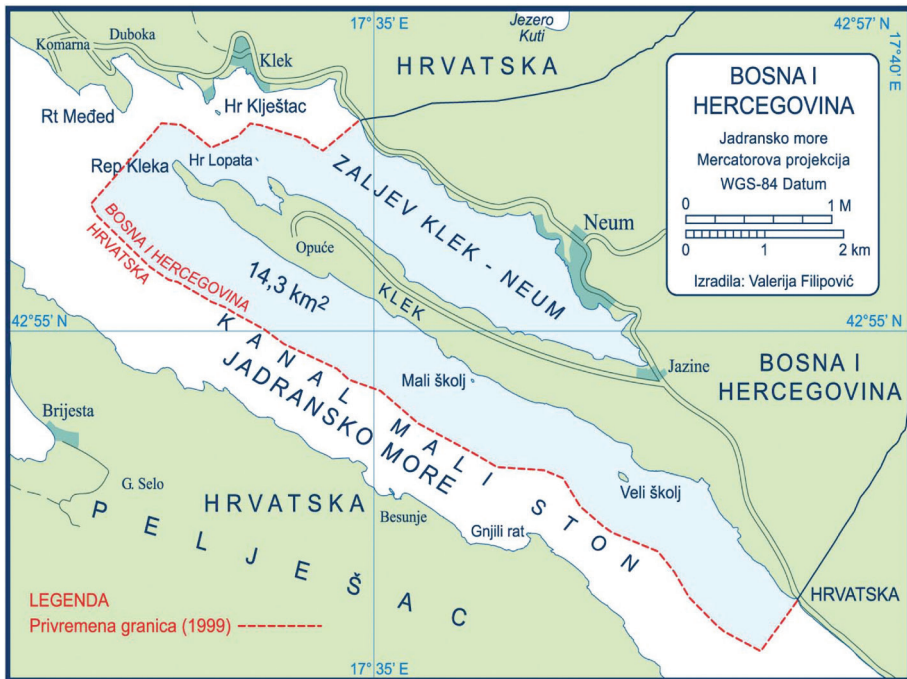
Zbog svojih geografskih obilježja Bosna i Hercegovina je izraziti primjer obalne države u nepovoljnome geografskom položaju u skladu s člankom 70(2). Konvencije UN-a o pravu mora. Njezini podmorski prostori u teritorijalnome moru obuhvaćaju oko 14,3 četvornih kilometara do crte razgraničenja s Hrvatskom, koja je zacrtana u okviru graničnog sporazuma postignutog prije gotovo petnaest godina.

¹⁰⁷ S obzirom na takav geografski položaj u literaturi se navodi da je Bosna i Hercegovina "gotovo neobalna država". Tako E. W. ANDERSON, *International Boundaries, A Geopolitical Atlas*, London, 2003, str. 112.

¹⁰⁸ O važnosti povijesti u oblikovanju političkog zemljovida u tome području opširan prikaz vidi: G. BLAKE, D. TOPALLOVIĆ, *The Maritime Boundaries of the Adriatic Sea*, u: *Maritime Briefing*, 1996., Vol. 1, No. 1, str. 34–41.

¹⁰⁹ Budući da Neum nema potencijala za izgradnju luke, glavna izvozno-uvozna luka za Bosnu i Hercegovinu je hrvatska luka Ploče.

¹¹⁰ Taj nužni ustupak obalnih država neometanom odvijanju međunarodnoga pomorskog prometa uređen je brojnim propisima Konvencije. Prema članku 45(2). neškodljivi prolazak kroz tjesnace koji služe međunarodnoj plovidbi "ne smije se obustaviti". Više vidi: D. RUDOLF, ml., *Hrvatski tjesnaci između Bosne i Hercegovine i otvorenoga mora*, *Poredbeno pomorsko pravo*, br. 161, 2007., str. 117–121.

Karta 14. Podmorski prostori Bosne i Hercegovine

Ugovorom o državnoj granici između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine, koji je potpisan u Sarajevu 30. srpnja 1999. godine, obuhvaćeno je i maritimno razgraničenje dviju država. Granica koja dijeli njihova državna područja na moru Ugovorom je definirana kao "središnja crta morskog prostora između kopna Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine u skladu s Konvencijom Ujedinjenih naroda o pravu mora iz 1982."¹¹¹

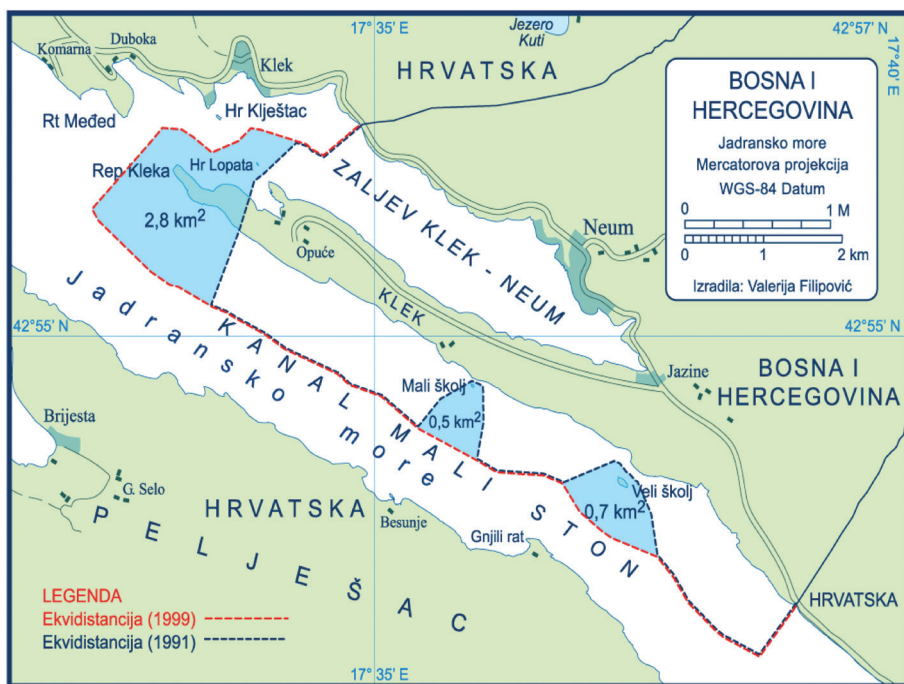
Prema članku 22. "Ugovor će se primjenjivati od dana njegovog potpisivanja", ali ga još uvijek niti jedna ugovorna stranka nije ratificirala prema svojim ustavnim propisima.¹¹²

Crta sredine koja je tim ugovorom povučena između morskih prostora dviju država ne poklapa se u potpunosti s graničnom crtom između dviju nekadašnjih jugoslavenskih republika – Hrvatske i Bosne i Hercegovine, koja je postojala u vrijeme raspada bivše Federacije 1991. godine. Riječ je o prostoru malih dimenzija – otočićima Mali Školj i Veli Školj koji se nalaze uz južnu stranu bosanskoher-

¹¹¹ Članak 4. Ugovora.

¹¹² Člankom 23. određeno je da "Ugovor stupa na snagu na dan primitka posljednje pisane obavijesti upućene diplomatskim putem kojom ugovorne stranke izvješćuju jedna drugu da su ispunjeni uvjeti predviđeni njihovim unutarnjim zakonodavstvima za stupanje ovog Ugovora na snagu."

cegovačkoga poluotoka Klek¹¹³ te o sjeverozapadnom vrhu toga poluotoka, koji su prema Sarajevskom ugovoru pripali Bosni i Hercegovini.¹¹⁴ Stoga su unutarnje morske vode i teritorijalno more te države prošireni za prostore vezane uz ta kopnena područja.

Karta 15. Razgraničenje između Hrvatske i Bosne i Hercegovine prema Sarajevskom ugovoru i granica između bivših jugoslavenskih republika (1991.)

4.2. Slovenija

Republika Slovenija s obalom dugom 45 kilometara na južnoj strani Tršćanskog zaljeva, u prirodnom produžetku svoga kopnenog područja ima prostora samo za unutarnje morske vode i vrlo usko teritorijalno more. Budući da njezino teritorijalno more zatvaraju teritorijalna mora susjednih država – Hrvatske i Italije,

¹¹³ Ti otočići su prema katastarskoj evidenciji u sastavu Hrvatske, ali su bliži bosanskohercegovačkom poluotoku Kleku nego hrvatskome Pelješcu. Načelo *prirodnog ili fizičkog jedinstva* manjih kopnenih formacija s većima i *fizičke bliskosti* malih ili sitnih otočića uz veće otoke ili dijelove kopna primijenjeno je u više odluka Arbitražnog suda. Potanje o tome vidi: V. Đ. DEGAN, *Međunarodno pravo mora u miru i u oružanim sukobima*, Rijeka, 2002., str. 303–306.

¹¹⁴ Detaljan povijesni prikaz granične crte u tom području vidi: S. ČOŠIĆ, N. KAPETANIĆ, N. VEKARIĆ, *Prijevara ili zabluda? Problem granice na području poluotoka Kleka*, Dubrovnik, 2012., 159 str.

Slovenija ne može imati epikontinentski pojas niti proglasiti vanjski i gospodarski pojas, ribolovnu, ekološku ili bilo koju drugu zonu izvan svoga teritorijalnog mora, pa nedvojbeno pripada u skupinu obalnih zemalja u nepovoljnome geografskom položaju.

Teritorijalno more Slovenije razgraničeno je s Italijom Osimskim sporazumom iz 1975. godine, a još ga valja razgraničiti prema Hrvatskoj. Pregovori o uređenju graničnih pitanja između dviju država koji su započeli još 1991. godine nisu uspješni, prvenstveno zbog razmimoilaženja vezanih uz morsku granicu.

Karta 16. Podmorski prostori Slovenije

Budući da je tijekom posljednjeg desetljeća neriješeno pitanje hrvatsko-slovenske granice postalo nepremostivom preprekom u odnosima dviju država, dvije vlade prihvatile su krajem 2009. godine prijedlog Europske komisije Europske Unije da se njihov granični spor riješi pred posebnim Arbitražnim sudom.¹¹⁵ Do konačnog definiranja crte njihovoga morskog razgraničenja obvezujućom arbitražnom presudom,¹¹⁶ podmorski prostori Slovenije u skladu s Konvencijom iz 1982., obuhvaćaju površinu od oko 180 četvornih kilometara.

Uz Konvenciju UN-a o pravu mora Slovenija je vezana od 16. lipnja 1995. godine, a od 6. srpnja 1992. smatra se i strankom dviju ženevskih konvencija iz 1958. – Konvencije o teritorijalnome moru i vanjskom pojasu te Konvencije o otvorenome moru. Vanjske granice unutarnjih morskih voda odredila je propisima članaka 5. i 13. Pomorskog zakonika iz 2001. godine, a polaznu crtu definirala je kao crtu "srednjeg nivoa niskih nižih voda" ili ravnu crtu "koja zatvara ulaz u zaljev".¹¹⁷

Prvih godina nakon osamostaljenja Slovenija se u više dokumenata i sama očitovala kao država u nepovoljnome geografskom položaju, uključujući i već spomenutu izjavu Tajništvu UN-a iz 1995. godine u povodu prihvaćanja Konvencije iz 1982.¹¹⁸ Iako je ti dokumenti kao i izvorni Pomorski zakonik jasno definiraju kao državu koja nema teritorijalni dodir s otvorenim morem, Slovenija je 2004. godine odustala od tih svojih stajališta. Izmjenama Pomorskog zakonika¹¹⁹ u potpunosti je zanemarila tu geografsku činjenicu i bez ikakvog uporišta u međunarodnom pravu pripisala sebi pravo ostvarivanja suverenih prava i nadzora u prostorima izvan svoga teritorijalnog mora. Potom je 2005. godine usvojila Zakon o proglaše-

¹¹⁵ Arbitražni sporazum je potpisan u Stockholmu 4. studenoga 2009., a dvadeset dana kasnije ratificirao ga je Hrvatski sabor. Vlada Slovenije odlučila je prije ratificiranja zatražiti od Ustavnog suda ocjenu ustavnosti tog sporazuma. Tek nakon što je potvrđena njegova pravna valjanost i proveden referendum na kojemu je ga većina građana Slovenije podržala, ratificiran je i u slovenskom Parlamentu.

¹¹⁶ Pismeni i usmeni postupak su završeni, a donošenje presude očekuje se sredinom 2015. godine. Prema članku 3(1). Arbitražnog sporazuma – Arbitražni sud će utvrditi tijek granice na moru i kopnu između Republike Hrvatske i Republike Slovenije, vezu Slovenije prema otvorenome moru i režim za korištenje relevantnih morskih područja. Prema članku 7(1). odluka Arbitražnog suda "obvezujuća je za stranke te će tvoriti konačno rješenje spora".

¹¹⁷ *Uradni list Republike Slovenije*, br. 26/2001, 21/2002.

¹¹⁸ Vidi bilj. 18. U *Memorandumu o Piranskom zaljevu* iz 1993. godine navedeno je: "Republika Slovenija... spada u skupinu tzv. zemalja u nepovoljnome geografskom položaju, koje zbog geografskog položaja ne mogu proglasiti svoj isključivi gospodarski pojas." Tekst tog dokumenta vidi: V. BARIĆ PUNDA, D. RUDOLF ml., *Pravo mora – dokumenti, mišljenja znanstvenika, komentari*, Split, 2007., str. 252–254.

¹¹⁹ U članku 1. Pomorskog zakonika iz 2001. navode se samo unutarnje morske vode i teritorijalno more kao morski prostori u kojima Slovenija ostvaruje svoju suverenost. Tek od 19. prosinca 2003., kada je slovenski Državni zbor usvojio dopune tog zakonika, po prvi put se u slovenskim aktima navodi "ostvarivanje suverenih prava, jurisdikcije i nadzora nad morskome površinom, stupom morske vode, morskim dnom i podzemljem izvan granica državnog suvereniteta...". (Članak 2. Pomorskog zakonika), *Uradni list Republike Slovenije*, br. 2/2004.

nju zaštićene ekološke zone i epikontinentnog pojasa Slovenije,¹²⁰ te 2006. Uredbu o ribolovnom moru Slovenije¹²¹ u prostorima potpuno odvojenim od slovenskoga teritorijalnog mora pred jugozapadnom obalom Istre,¹²² koji su državno područje Republike Hrvatske (teritorijalno more) ili u kojima Hrvatska ostvaruje svoja suverena prava i jurisdikciju u skladu s međunarodnim pravom (epikontinentni pojas i zaštićeni ekološko - ribolovni pojas).

Osim što ne poštuje, dakle, svoju ugovornu obvezu iz članka 76(1). Konvencije iz 1982., Slovenija polaže prava i na čitav akvatorij u Savudrijskom/Piranskom zaljevu, iako je južna obala uz jedan ulaz u zaljev kopneno područje Hrvatske,¹²³ pa more ispred te obale kao pripadak kopna nedvojbeno pripada Hrvatskoj.

Privremena vanjska granica slovenske ekološke zone prema članku 4. zakona iz 2005. "slijedi crte razgraničenja epikontinentnog pojasa potvrđene Sporazumom između SFR Jugoslavije i Republike Italije o razgraničenju epikontinentnog pojasa između država od 8. siječnja 1968. i teče po crti razgraničenja epikontinentnog pojasa južno od točke T5, koju određuje Ugovor između SFR Jugoslavije i Talijanske Republike", a "na južnoj strani proteže se po paraleli od 45 stupnjeva i 10 minuta sjeverne zemljopisne širine."¹²⁴

Ti zahtjevi nastojali su se opravdati nizom netočnih i pravno neutemeljenih činjenica u službenom dokumentu slovenske vlade iz 2006. godine – tzv. "Bijeloj knjizi", u kojoj je navedeno i sljedeće:

"Slovenija ima međunarodnopravno dobre i osnovane argumente koji dokazuju i idu u prilog činjenici da je uvijek imala teritorijalni izlaz u otvoreno more i da ga ima i danas. Pritom su od ključne važnosti Osimski sporazumi kojima je određena granica između Italije i Slovenije do točke T5, a to je točka teritorijalnog izlaza Slovenije u otvoreno more. Na točki T5 započinje slovenski epikontinentni pojas kao što je definirano u sporazumu o razgraničenju epikontinentnih pojaseva biv-

¹²⁰ *Uradni list Republike Slovenije*, br. 93/2005 i *Law of the Sea Bulletin*, 2006., No. 60, str. 56.

¹²¹ Zbog ta dva akta Republika Hrvatska je i službeno prosvjedovala, a Hrvatski sabor je 6. listopada 2005. jednoglasno usvojio Deklaraciju o ništavosti slovenskog Zakona o proglašenju zaštićene ekološke zone i epikontinentnog pojasa.

¹²² Slovenija nije, dakle, proširila svoju jurisdikciju "izvan teritorijalnog mora i uz njega", kako to nalaže članak 55. Konvencije, nego u prostoru koji je daleko od slovenskih obala i zadire u područje prirodnog produžetka hrvatske obale.

¹²³ Slovenija time krši i članak 10(1). Konvencije iz 1982., jer iz toga propisa proizlazi da obalna država može imati unutarnje morske vode samo u onom zaljevu čije sve obale samo njoj pripadaju.

¹²⁴ Temeljem tih propisa, kao i prikaza na službenoj karti *e-Atlasa okolja* koje je izdalo slovensko Ministarstvo za zaštitu okoliša i prostorno uređenje 2009. godine (http://gis.arso.gov.si/atlasokolja/profile.aspx?id=Atla_Okolja_AXL@Arso), Slovenija prisvaja ukupnu površinu hrvatskoga teritorijalnog mora od 233,8 četvornih kilometara, što je čak 130% veća površina od površine slovenskoga teritorijalnog mora prikazane u pretpristupnim dokumentima Slovenije Europskoj uniji iz 1998. godine te 2004., kada je postala članica EU. U tim je dokumentima, u skladu s međunarodnim pravom, navedena površina teritorijalnog mora Slovenije od 180 četvornih kilometara.

še SFRJ i Italije iz 1968. Vrlo je jednostavan zaključak iz toga ovakav: slovensko teritorijalno more proteže se do točke T5, a na točki T5 započinje slovenski epikontinentski pojas. A ako Slovenija ima epikontinentski pojas, onda ima i teritorijalni izlaz u otvoreno more."¹²⁵

Iako su ti argumenti više puta podvrgnuti kritici hrvatske znanosti, još jednom valja istaknuti da Slovenija uopće ne može imati svoj epikontinentski pojas iz jednostavnog razloga što njezina kratka obala završava na sjevernom dijelu Savudrijskog/Piranskog zaljeva, a od te obale ispod mora ne postoji dio potonule kopnene mase. Projekcija njezinog kopna ispod mora prekinuta je obalom Hrvatske koja u tome malom prostoru leži sučelice, kao i hrvatskim teritorijalnim morem u produžetku hrvatske obale. Tvrdnje Slovenije da je izlaz do otvorenog mora u fizičkom smislu "naslijedila od bivše SFRJ", te da se granica njezinoga teritorijalnog mora proteže do točke T5 iz Osimskog sporazuma, u suprotnosti su s člankom 2. Konvencije iz 1982., koji se smatra temeljem cjelokupnoga sustava međunarodnog prava mora.

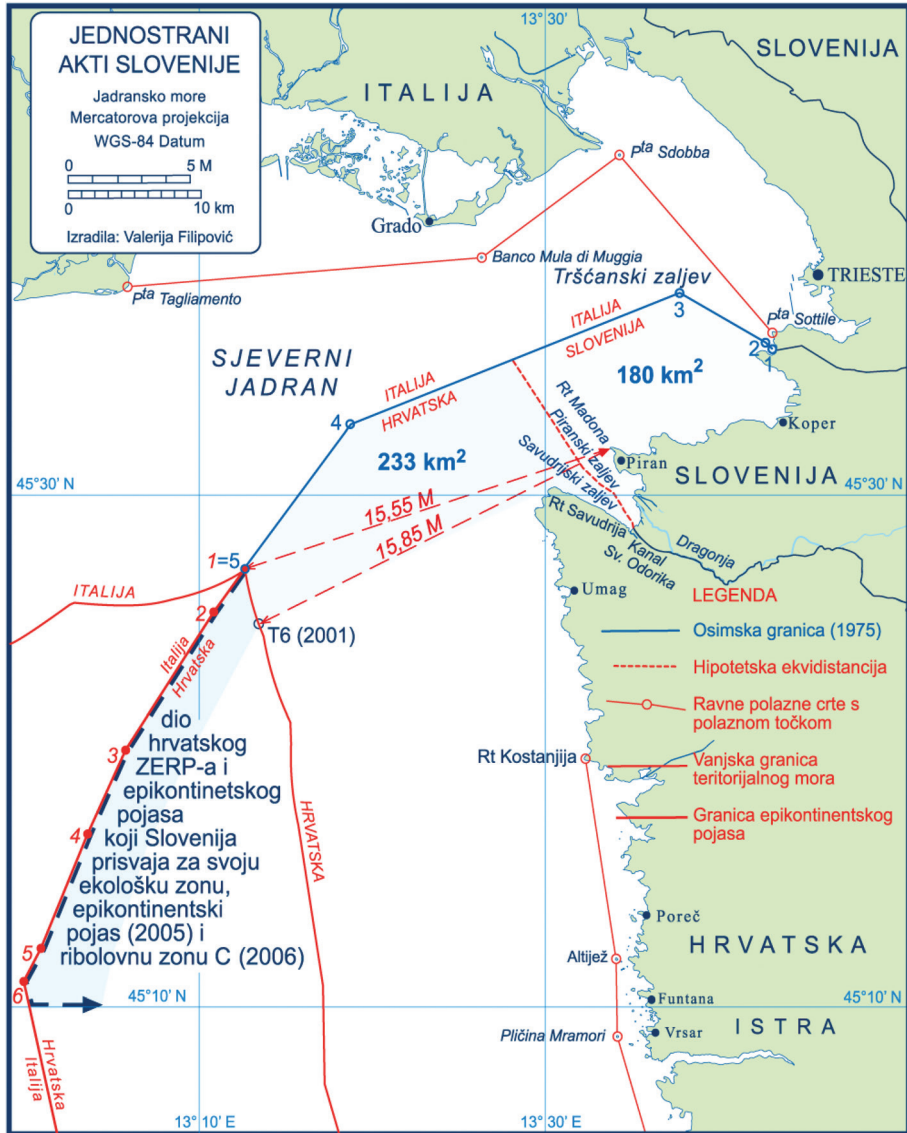
Taj "izlaz" i toliku širinu teritorijalnog mora Slovenija zbog svoga geografskog položaja nije mogla "naslijediti" od bivše zajedničke države, jer su svi morski prostori pripadnost obale odnosno na nju se nastavljaju, pa ih nikako nije mogla dobiti u procesu sukcesije bez stjecanja ili nasljeđivanja odgovarajućih dijelova obale.¹²⁶ S obzirom da je te morske prostore proglašenjem svoje neovisnosti *ipso facto* naslijedila Hrvatska, svojim službenim dokumentima i internim zakonima Slovenija ne krši samo svoje obveze iz Konvencije UN-a o pravu mora, nego i temeljno pravno načelo da kopno dominira morem. Iz tog načela proizlazi da pravni naslov nad svim prostorima mora pod suverenom, suverenim pravima ili jurisdikcijom neke države proizlazi iz naslova nad obalom. Međunarodna sudska i arbitražna praksa nizom presuda potvrdila je da u nedostatku naslova nad obalom, ne postoji ni valjani pravni naslov nad morskim prostorima u njezinom produžetku.¹²⁷

Stoga se svi spomenuti jednostrani akti Slovenije mogu ocijeniti kao potpuno pravno neutemeljeni zahtjevi, ali i nedopustiva posezanja za područjima u kojima je Hrvatska neprijeporno suverena ili ostvaruje svoja suverena prava u skladu s međunarodnim pravom.

¹²⁵ *White paper on the border between the Republic of Slovenia and the Republic of Croatia*, Ljubljana, 2006., str. 13.

¹²⁶ Potanje vidi u opširnoj raspravi: V. Đ. DEGAN, Consolidation of Legal Principles on Maritime Delimitation: Implications for the Dispute between Slovenia and Croatia in the North Adriatic, *Chinese Journal of International Law* 2007., Vol. 6, br. 3, str. 619–633.

¹²⁷ Vidi bilj. 15.

Karta 17. Protupravni zahtjevi Slovenije

Budući da od tih zahtjeva Slovenija nije odustala ni 2014. godine – u postupku pred Arbitražnim sudom,¹²⁸ i u prosvjedu koji je uputila zbog natječajne

¹²⁸ Priopćenje Arbitražnog suda od 17. lipnja 2014. sadrži sažetak slovenskih i hrvatskih stajališta iznijetih na usmenoj raspravi. (www.pca-pca.org)

dokumentacije vezane uz hrvatska istražna polja ugljikovodika u sjevernom Jadranu,¹²⁹ treba podsjetiti da se upravo u prostorima na koje Slovenija polaže prava nalaze proizvodna polja plina iz kojih se opskrbljuje Hrvatska. Godišnja proizvodnja plinskih polja Sjevernog Jadrana je oko 1,2 milijardi kubnih metara plina, a na temelju geoloških i geofizičkih podataka procjenjuje se da bi proizvodnja iz tih ležišta trebala potrajati još najmanje 20 godina.¹³⁰ U tom svjetlu jasnije se može sagledati i stajalište Slovenije da je teritorijalni izlaz na otvoreno more – njezin primarni nacionalni interes.

Razvidno je da Sloveniju na putu prema tom izlazu ne zaustavlja Hrvatska, nego samo međunarodno pravo. Njezini jednostrani akti i protupravni zahtjevi na kojima ustraje već čitavo desetljeće, svojevrsan su nasrtaj su na to pravo i kršenje ugovorne obveze iz članka 300. Konvencije UN-a o pravu mora.¹³¹ Budući da je postupak pred Arbitražnim sudom ušao u posljednju etapu, njegova će odluka vrlo brzo pokazati isplati li se takvo ignoriranje normi međunarodnoga prava.

5. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Iz analiza u ovome radu proizlazi da čak pet od šest jadranskih država još nema konačno utvrđene granice podmorskih prostora ispred svojih obala. Uzimajući u obzir brojne istraživačke i proizvodne aktivnosti koje se u podmorju diljem Jadrana već odvijaju ili bi uskoro trebale započeti, te činjenicu da su sve države na obalama toga poluzatvorenog mora stranke Konvencije iz 1982., samo tri dosada zaključena sporazuma o razgraničenju njegovoga morskog dna i podzemlja ne mogu se ocijeniti ni približno dovoljnim brojem.

U skladu s člankom 122. Konvencije iz 1982., Jadran se nedvojbeno ubraja u skupinu "zatvorenih ili poluzatvorenih mora", na kojima bi obalne države "trebale međusobno surađivati na ostvarivanju svojih prava i ispunjavanju svojih dužnosti na temelju Konvencije." One u tu svrhu, među ostalim, – "usklađuju gospodarenje, očuvanje, istraživanje i iskorištavanje živih bogatstava mora" i "ostvarivanje svojih prava i ispunjavanje svojih dužnosti u pogledu zaštite i očuvanja morskog okoliša."¹³²

¹²⁹ Nakon što je Vlada Republike Hrvatske objavila *Prvo javno nadmetanje za izdavanje dozvola za istraživanje i eksploataciju ugljikovodika na Jadranu*, Slovenija je prosvjedovala zahtijevajući od Hrvatske da iz natječaja "smjesta povuče" polje dodjele koncesije SJ-01, koje se odnosi na područje sjeverno od paralele 45 stupnjeva i 10 minuta, "gdje se nalazi slovensko teritorijalno more i epikontinentalni pojas".

¹³⁰ Prema: T. MALVIĆ, M. ĐUREKOVIĆ, Ž. ŠIKONJA, Z. ČOGELJA, T. ILIJAŠ, I. KRULJAC, Istraživačke i proizvodne aktivnosti u Sjevernom Jadranu (Hrvatska) kao primjer uspješnog zajedničkog ulaganja Ine (Hrvatska) i ENI-ja (Italija), *Nafta*, Vol. 62, br. 9–10, 2011., str. 287–296.; M. ĐUREKOVIĆ, M. KRPAN, M. PONTIGGIA, L. RUVO, R. SAVINO, B. VOLPI, Geological modelling and petrophysical characterisation of turbiditic reservoirs of the Ivana gas field – R. Croatia, *Nafta*, Vol. 49, br. 7–8, 1998., str. 241–258.

¹³¹ "Države stranke u dobroj vjeri ispunjavaju obveze preuzete ovom Konvencijom i ostvaruju prava, jurisdikciju i slobode priznate u Konvenciji na način koji ne dopušta zloupotrebu prava". (Članak 300. Konvencije iz 1982.)

¹³² U skladu s člankom 123. Konvencije iz 1982.

Sporna pitanja razgraničenja otežavaju suradnju između država u svim područjima, a na morima poput Jadranskog, zbog njegove plitkosti i zatvorenosti te osjetljivosti na sve vrste onečišćenja, suradnja svih obalnih država nameće se kao nužnost.

Razmatranja u ovome radu pokazala su da se većina otvorenih graničnih pitanja između jadranskih država, s međunarodnopravnog stajališta ne može ocijeniti osobito složenim problemima razgraničenja. Stoga bi se o njihovome rješavanju države mogle sporazumjeti samom primjenom konvencijskih pravila, potvrđenih i preciziranih u međunarodnoj sudskoj i arbitražnoj praksi, izbjegavajući dugotrajne sporove i financijske troškove vezane uz njihovo rješavanje u sudskom ili arbitražnom postupku. Naprotiv, dugotrajnom degradacijom konvencijskih pravila i ustrajanjem u zahtjevima koji proturječe temeljnom pravnom načelu da kopno dominira morem, i jednostavno rješivo granično pitanje sa stajališta međunarodnog prava kao što je razgraničenje relativno malih morskih prostora između Hrvatske i Slovenije, može prerasti u teško rješiv granični spor gotovo poput spora Grčke i Turske o epikontinentskom pojasu u Egejskome moru.

Prilikom sporazumijevanja o razgraničenju prostora čiji se pravni režimi preklapaju, svakako valja uzeti u obzir prednosti razgraničenja jedinstvenom morskom granicom. Budući da se takva granična crta u praksi pokazala primjerenim rješenjem ne samo u pogledu vršenja nadležnosti susjednih obalnih država u tim prostorima, nego i u interesu pravne sigurnosti u svim načinima korištenja mora, i granica koja dijeli podmorske prostore Hrvatske i Italije trebala bi u skladu s Konvencijom iz 1982., postati budućom granicom tih dviju država i nad morskim dnom.

Bez sporazuma o granicama podmorskih prostora u Jadranu, nema ni pravne sigurnosti koja bi trebala pratiti velika ulaganja potrebna za istraživanje i iskorištavanje mineralnih resursa suvremenom tehnologijom.¹³³ Uz preuzimanje financijskih rizika, u spornim područjima te su aktivnosti vezane i uz političke rizike. O tome posljednjih godina svjedoče brojni primjeri napetosti među državama zbog nerazgraničenog podmorja, a u istočnom Sredozemlju i prekidi istraživanja.¹³⁴ Stoga u poluzatvorenom i ekološki iznimno osjetljivom Jadranskome moru, gdje jedino potpuno uređene granice mogu biti plodno tlo za gospodarski razvoj i suradnju, u interesu je svih država koje imaju otvorena granična pitanja da što prije započnu postupke koji vode njihovom rješavanju.

¹³³ Procjenjuje se da jedna istražna platforma u sjevernome dijelu Jadrana košta između 30 i 40 milijuna američkih dolara, a u dubljim dijelovima na jugu – čak do 60 milijuna američkih dolara. (<http://energetika-et.com>)

¹³⁴ Nakon što su krajem 2011. godine u podmorju između Cipra i Izraela otkrivene velike rezerve prirodnog plina, upravo je nedostatak sporazuma o razgraničenju epikontinentskih pojaseva između država u istočnome Sredozemlju doveo do napetosti u cijeloj toj regiji i do prekida istraživanja. Prema procjenama Američkog geološkog instituta (USGS), u tome području se nalaze ogromne zalihe od oko 40 bilijuna kubnih metara plina. Na njih polažu pravo četiri države – Cipar, Izrael, Libanon i Turska. (<http://www.reuters.com/article/2011/09/15/>, <http://www.upi.com/BusinessNews/Energy-Resources/2011/11/02/>)

Summary:

**THE BOUNDARIES OF THE SUBMARINE AREAS
OF THE ADRIATIC STATES**

This paper analyses all the established boundaries of submarine areas in the Adriatic, as well as those that are yet to be defined, especially in the context of the recent exploring and exploiting of its natural resources. In addition to Croatia and Italy that share the largest proportion of the seabed and subsoil in the Adriatic, Montenegro and Albania are also entitled to their own continental shelves. Two Adriatic states with the shortest coastlines – Slovenia and Bosnia and Herzegovina are geographically disadvantaged states, and cannot have their own continental shelves as a natural prolongation of their land territory. Therefore, the submarine areas of those countries terminate on the outer limit of their territorial sea. Aside from the consideration of these boundaries and continental shelf boundaries established by the agreements between the Adriatic states, the authors also critically examine Slovenia's unilateral acts on the proclamation of the continental shelf of 2005, which have no basis in the international law.

This paper focuses on the consideration of the existing continental shelf boundary that divides the submarine areas between Croatia and Italy, as the future boundary of their superjacent waters. In accordance with the United Nations Convention on the Law of the Sea, this boundary line should become a single maritime boundary of their continental shelves and exclusive economic zones (that is, the ecological protection zone of Italy and the ecological and fisheries protection zone of the Republic of Croatia). Such a single all-purpose boundary is in the best interest of legal certainty in all uses of the sea. In the recent decades, it has completely replaced various delimitation lines for several maritime zones in the same maritime area, in the practice of international courts and tribunals.

With respect to the results of the recently conducted explorations of potential oil and gas fields in the southern Adriatic, the paper also draws attention to the necessity of drawing the line of the lateral boundary of the continental shelf between Croatia and Montenegro, as soon as possible. The authors analyze the possible directions of the new boundary, taking into account that the temporary line, determined by the Protocol between the Government of the Republic of Croatia and the Federal Government of the Federal Republic of Yugoslavia on temporary border regime along the southern border between the two states in 2002, deviates significantly from the equidistance line.

Keywords: *sea-bed and subsoil; territorial sea; continental shelf; delimitation; geographically disadvantaged states; single maritime boundary; the Adriatic Sea.*